

VÅRE
ROVDYR

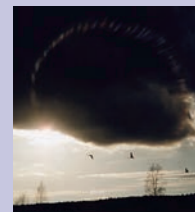
Nr. 1/2005

Årgang 19

Forside:
Ulv fotografert
under kontrollerte
forhold
Foto: Arne Flor

Bakside:
Traner
Foto:
Marius Sjøli

Våre Rovdyr

utgis av
Foreningen Våre Rovdyr

Adresse
Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195
2151 Årnes

Ansvarlig utgiver
Foreningen Våre Rovdyrs
styre

Redaktør
Yngve Kvebæk
Maridalsveien 225 C
0467 Oslo
22 95 08 66
yk@fvr.no

Redaksjonsmedarbeider
Viggo Ree
vr@fvr.no

Sats & layout
Yngve Kvebæk

Trykk
Stens trykkeri as
Dilling

Opplag
1.800

Web
www.fvr.no

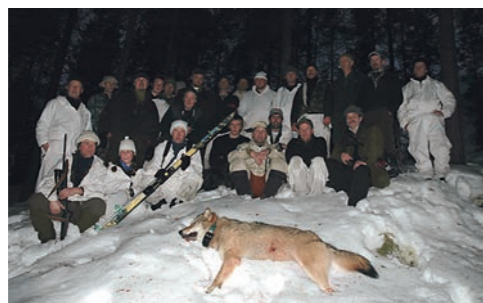
ISSN 0801-4728

MD fraskriver seg ansvar

Kommentar

2

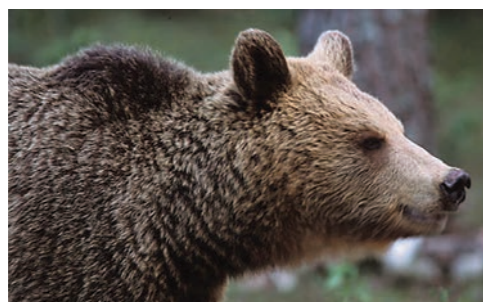
Side 4 Nok en norsk ulveslakt

Innvandrende ulver – dårlige odds

11

Bjørn i Sverige 2004

14

Side 16 Danser med bjørner

Ny rovviltforvaltning

19

Ulovlig jervefelling

22

Debatt

24

Vil dagens ledelse i Miljøverndepartementet (MD) noen gang forstå at det er et bevaringsdepartement – også for rovdyrene? Mye tyder på at slike tanker er fraværende hos dagens ledelse. Denne ansvarsfraskrivelsen har i vinter manifestert seg gjennom å tillate bortskyting av fem ulver som til sist kom til å berøre tre av Norges fire familiegrupper og en gaupejakt som har redusert en allerede sterkt reduserte bestand ytterligere. Begge deler i strid med internasjonale forpliktelser etter vår oppfatning.

Et miljøverndepartement burde i det minste klare å forvalte de pinlig lave minimumsbestandene av norske rovdyr, selv om man har lagt seg på en rovdyr-fiendtlig linje. Tidligere miljøvernminister Thorbjørn Berntsen klarte i sin tid å stå for en linje som i alle fall bedre lot seg forsvare i lys av Norges syn på seg selv som såkalt miljønasjon. Berntsen er dypt savnet!

Foreningen Våre Rovdyr har sammen med WWF og Norges Naturvernforbund gått til søksmål mot MD i forbindelse med den famøse ulveslakten. Vi mener avgjørelsen om å ta livet av fem av de omkring tjue norske ulvene var feil.

Da det under behandlingen av vinterens lisensjakt på ulv kom fram at det er ulike tolkninger blant politikerne for hvordan den nye rovviltpolitikken skal praktiseres med tanke på antall familiegrupper, så burde man i det minste fra den politiske ledelsen i MD forvente at en avgjørelse ble tuftet på en bevaringsvurdering. Med andre ord at jakt på ulv ikke igangsettes før det er tre familiegrupper innenfor forvaltningsområdet slik målet er formulert. Men nei, slik er det ikke i dagens MD. Det er mikroskopiske og samfunnsøkonomisk nærmest uinteressante næringsinteresser som får sette dagsorden og styre dagens rovviltforvaltning.

MD forsetter sin ansvarsfraskrivelse med å tillate avlivning av drøyt femti gauper enda rovviltmeldingen klart sier at stammen skal økes. Beklageligvis står det i meldingen ikke når Norge skal øke sin bestand av gaupe. Det må være mangelen av tidfesting som MDs ledelse støtter seg på for fremdeles å redusere en allerede truet bestand.

Det er for FVR ubegripelig at dagens MD er mer interessert i å forvalte bort framfor å sikre levedyktige rovdyrbestander for kommende slekter.

Arne Flor

Spor etter rev og de to Koppang-ulvene i februar 2004.
Foto: Erling Mømb.

Nok en norsk ulveslakt

*Et samlet jegerkorps bak sitt bytte
– lederhunnen i Koppang-reviret
som ble skutt 16. januar.
Foto: Tore Sandberg/Østlendingen*

*Lederhunden i Koppang-
reviret slik hun framsto i
levende live i mars 2004.
Foto: Erling Mømb.*

Tekst: Yngve Kvebæk

Direktoratet for naturforvaltning (DN) vedtok 6. januar 2005 lisensjakt på fem ulver i Hedmark. Det er andre gang at den norske stat har iverksatt et betydelig uttak av ulv. I 2001 var det den store Atndals-flokken som ble utryddet samt to tisper lenger sør. Forskjellene fra dengang var at man nå skulle avlive to klare lederpar og at jakten ble satt bort til lokale jegere som lisensjakt og ikke et statlig jegerkorps fra Statens naturoppsyn. Resultatet ble imidlertid at tre lederpar ble berørt i og med at også lederhunden i Gråfjell-flokken ble skutt. Dermed var det et faktum at tre av Norges fire lederpar ble utradert eller ødelagt som funksjonell enhet.

Kjernepunktet i DN's vedtak om å avlive de fem ulvene var Stortingets føring fra behandlingen av den siste rovviltmeldingen der det heter at *utenfor forvaltningsområdet skal det raskt kunne iverksettes felling av revirmarkerende par dersom bestands-situasjonen tillater dette*. DN's vurdering

var at avlivningen ikke innebar en trussel mot bestandens overlevelse. Siste bestandsstatus for Norge var på rundt tjue ulver og omkring hundre individer totalt i Sverige og Norge.

Bakteppet for lisensjakten var regjeringens stortingsmelding om rovvilt og behandlingen av denne i Stortinget fram mot mai 2004. Stortinget vedtok en ny ulvesone som i sin beliggenhet gjenspeiler behovet for å dytte problemene med ulv over til Sverige, og som i sin minimale utstrekning gjenspeiler toleransen for ulv hos våre ledende politikere. Til overmål markert gjennom Stortingets pinlige målsetting om kun tre årlige ynglinger av ulv innenfor ulvesonen. Etablering av ulv utenfor sonen skal ikke tolereres og i sum viser dermed norske myndigheter at vi praktiserer nulltoleranse overfor en art på den nasjonale rødlisten. Målsettingen for ulv er i realiteten en utryddelsespolitikk. Det kan når som helst oppstå en situasjon der det ikke vil være en eneste yngling i Norge og arten vil dermed være å betrakte som funksjonelt utryddet. Kun innvandring fra Sverige kan da gi oss yngling på nytt. Nå er vi for så vidt vant til at myndighetene praktiserer minimumsforvaltning, og rett nok er ikke en art utryddet så lenge det finnes ett eneste individ igjen. Men gad vite hvilke reaksjoner som ville kommet dersom det var kun tre ynglinger av hare igjen i landet – for ikke å snakke om tre reproduserende

elgkuer. Eller ti for den saks skyld. Denne formen for naturforvaltning hører selvsagt hjemme i bakvendtland der landbruksmakt dominerer på alle fronter, og der våre demokratisk valgte representanter strør sand på vedtakene i de ulike landbruksorganene. Og for øvrig lytter andektig til skrik og skråll fra samme hold som gjennom årtier har vent seg til å få gjennomslag etter støynivåprinsippet. Hvordan skal man ellers tolke lederen i Energi- og miljøkomiteen på Stortinget som i beste TV-sendetid erklærer noe sånt som at man gjennom Stortingets behandling av rovviltmeldingen har kommet fram til en balansert interesseavveining mellom hensynet til bruken av utmark og hensynet til rovviltet. Drøye to millioner utmarksbeitende sauer mot tre ynglende ulvetisper - det er litt av en avveining, det. Man kan snarere hevde at for de fleste framstår dette som et fullstendig og endelig knefall for næringsinteressene.

Jakten

Totalt mottok 426 jegere lisens for ulvejakten, og den første ulven ble skutt 16. januar. Dette var lederhunden i Koppang-reviret som sammen med hannen var blitt lenge og vel iaktatt og ikke minst hørt av rundt 30 medlemmer av Foreningen Våre Rovdyr under foreningens ulvetur i slutten av februar 2004. Medlemmene fikk med andre ord et forhold til dette paret som i timesvis holdt et aldri så lite show på Storsjøens isflate. De unike opplevelsene under dette

arrangementet ble behørig presentert i vårt tidsskrift Våre Rovdyr kort etter og medførte at nær 60 medlemmer meldte seg på ulveturen i 2005. Dessverre måtte arrangementet avlyses siden miljømyndighetene iverksatte utryddelse av Koppang-paret, og ikke minst siden lederhunden blant de andre ulvene (Gråfjell-flokken), som også frekventerte isen på Storsjøen i februar 2004, ble skutt 21. januar. Den 22. januar ble hannen i Koppang-reviret drept, og dermed var jakten i det nordlige jaktområdet over. Det gjensto imidlertid to ulver i det sørlige jaktområdet der det var kommet en nyetablering i løpet av vinteren. Innsats fra aksjonister maktet å trenere fellingsforsøket en hel del inntil ulvene falt for jegernes kuler 29. og 31. januar. Dermed var det et faktum at tre av de fire norske lederparene var drept eller funksjonelt ødelagt. I sannhet et merkelig eksempel på den offentlige forsikring om at uttak ikke truet bestandens overlevelse. Men så er det da også slik at norske myndigheter alltid viser til den hovedsakelig svenske bestanden når man vurderer bestandens overlevelsesmuligheter – om enn ikke i klare ordelag, så ligger det implisitt i føringer og vedtak. Det er selvsagt kinkig å uttrykke dette eksplisitt når man i praktisk politikk ikke tar det minste hensyn til Sveriges policy og forventninger når det gjelder forvaltning av en bestand som man her på berget så gjerne ønsker å fremstille som et felles ansvar.

Majoriteten av Gråfjell-flokkens revir befinner seg innenfor ulvesonen, og DN forutsatte at denne flokken ikke skulle berøres av fellingen. Jakten måtte i henhold til DN altså *innrettes slik at ikke Gråfjellsgruppen (alfa-par og årets valper) omfattes av lisensjakten*. DN's avgrensning av jaktområdet tok likevel ikke nok hensyn til dette i og med manglende buffersoner utenfor reviret. De revirgrenser som forskerne nedtegner på kart er selvsagt ikke ensbetydende med nøyaktige grenser og følgelig ville det vært naturlig med en betydelig sikkerhetssone mot overivrige jaktentusiaster. Det vil si – dersom man virkelig var interessert i å bevare en ulveflokk i et revir der skader og konflikter har vært minimale gjennom flere år. Følgelig burde flokken være svært bevaringsverdig og bidra til å skape et forvaltningsmessig handlingsrom innenfor ulvesonen. Foreningen Våre Rovdyr påpekte for øvrig sterkt overfor DN i god tid før lisensjaktvedtaket om viktigheten av en bred buffersone dersom man mot vår klare overbevisning besluttet seg for lisensjakt, men åpenbart uten hell. Dermed gikk det da også slik mange fryktet og forventet, nemlig at en gjeng med lokale jegertrupper selvsagt ikke klarte oppgaven med å overholde denne forutsetningen. Gråfjell-tispen ble skutt 21. januar da ulvene fra dette reviret kom til å bevege seg så vidt utenfor de revirgrensene som forskerne hadde merket opp, men som altså ikke nødvendigvis skal betraktes på linje med høye murer. Ja, faktisk gikk det tillatte jaktområdet til og med inn i Gråfjellulvenes revir i revirets nordlige del. DN's kommentar til denne fellingen var at den kunne *gi en større bestandsmessig effekt enn tilsiktet. Fellingen gir likevel ikke grunnlag for å endre på lisenskvoten eller på områdeavgrensningen i lisensjakta*.

Oppsummert må vi derfor oppfatte det slik at det fra miljømyndighetenes side slett ikke var maktpåliggende å hegne om Gråfjell-ulvene, selv om de sorterte under ulvesonen og således skulle beskyttes i henhold til Stortingets vedtak. Det kan nesten gi grobunn for å tro at det ligger et underliggende ønske om på sikt å kvitte seg helt med ynglinger av denne problematiske arten i Norge. Dette kan selvsagt synes noe søkt i og med at Stortinget har fastsatt et mål på tre ynglinger årlig innenfor ulvesonen, men vi kan se litt nærmere på situasjonen i neste kapittel.

Utryddelseslinje

Man kommer ikke forbi det faktum at en målsetting bare er en målset-

Pressemelding

Dato: 21.01.05

Miljøvernminister Knut Arild Hareide:

Opprettholder vedtak om felling av ulv

Miljøvernminister Knut Arild Hareide har i dag stadfestet Direktoratet for naturforvaltningens vedtak om lisensjakt på fem ulv i to områder utenfor forvaltningsområdet for ynglende ulv i Hedmark. (21.01.05)

- Stortinget har gitt klare føringer om at det utenfor forvaltningsområdet for ulv raskt skal iverksettes felling dersom bestandssituasjonen tillater dette. Ulven representerer et skadepotensial for husdyr i de aktuelle områdene. Bestandsstatus for ulv er nå slik at det er mulig å ta ut fem ulv uten å true bestandens overlevelse, sier Hareide.

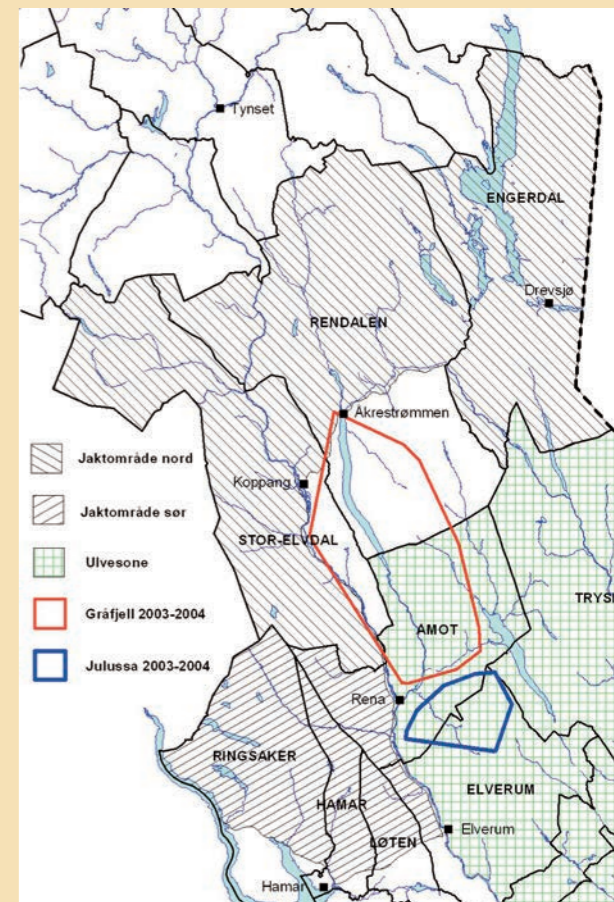
Det er Norges Naturvernforbund og WWF-Norge som har påklaget Direktoratet for naturforvaltningens vedtak inn for Miljøverndepartementet.

- Ved å tillate lisensjakt vil ulv kunne forvaltes mer på linje med andre arter, og således bidra til en alminneliggjøring av ulveforvaltningen i samsvar med Stortingets signaler, sier Hareide.

Pressemelding fra Miljøverndepartementet 21.01.2005. Miljøvernminister Knut Arild Hareide insisterte på at avliving av fem av de tjue norske ulvene ikke truet bestandens overlevelse og at det alminneliggjorde forvaltningen av arten.

De to jaktområdene under lisensjakten. Legg merke til hvordan jakten kunne foregå kloss inntil Gråfjell-ulvenes revir.

Kartkilde: Fylkesmannen i Hedmark.

ting. Det har alltid vært et politisk knep å nedfelle målsettinger som gir skinn av at man skal oppnå en gitt tilstand en gang i fremtiden, men som på ingen måte egentlig er tenkt realisert innen overskuelig fremtid. I motsatt fall hadde man rammet inn målsettingen med en klar tidsfrist. Det går nemlig an. Under behandlingen av rovviltmeldingen i Stortinget inngikk regjeringspartiene et forlik med Ap og SV for å sikre et flertall. Under lisensjakten oppsto det imidlertid en aldri så liten partistrid om tolkningen av forliket i forbindelse med målsettinge ulvesone og lisensjakt. Nærmere bestemt om hvorvidt målet på tre ynglinger skulle være oppnådd eller ikke innenfor ulvesonen før bruk av lisensjakt. Parlamentarisk leder i SV Hallgeir Langeland holdt steilt på overfor regjeringen at målet skulle oppnås innenfor sonen før en eventuell lisensjakt kunne iverksettes på norske ulver. Her hadde utvilsomt Langeland et poeng siden det i innstillingen fra stortingskomiteen kommer frem at: *Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, viser til at med hjemmel i*

viltloven, må det gjennom egen forskrift åpnes for lisensjakt på ulv når det finnes et overskudd utover det fastsatte bestandsmål og videre: Det forutsettes at det ikke settes inn tiltak som strider mot de nasjonale bestandstallene. Og bestandsmålet for ulv fastsatte Stortinget til tre ynglinger innenfor ulvesonen. Men det var åpenbart liten stemning hos de andre forlikspartene for å pukke på denne problemstillingen under lisensjakten. Slik kan vi uten videre fastslå at det omtalte forliket **i praksis** innebærer at lisensjakt på ulv kan iverksettes både i og utenfor ulvesonen **uavhengig av** om målet på tre årlige ynglinger av ulv innenfor sonen er oppnådd.

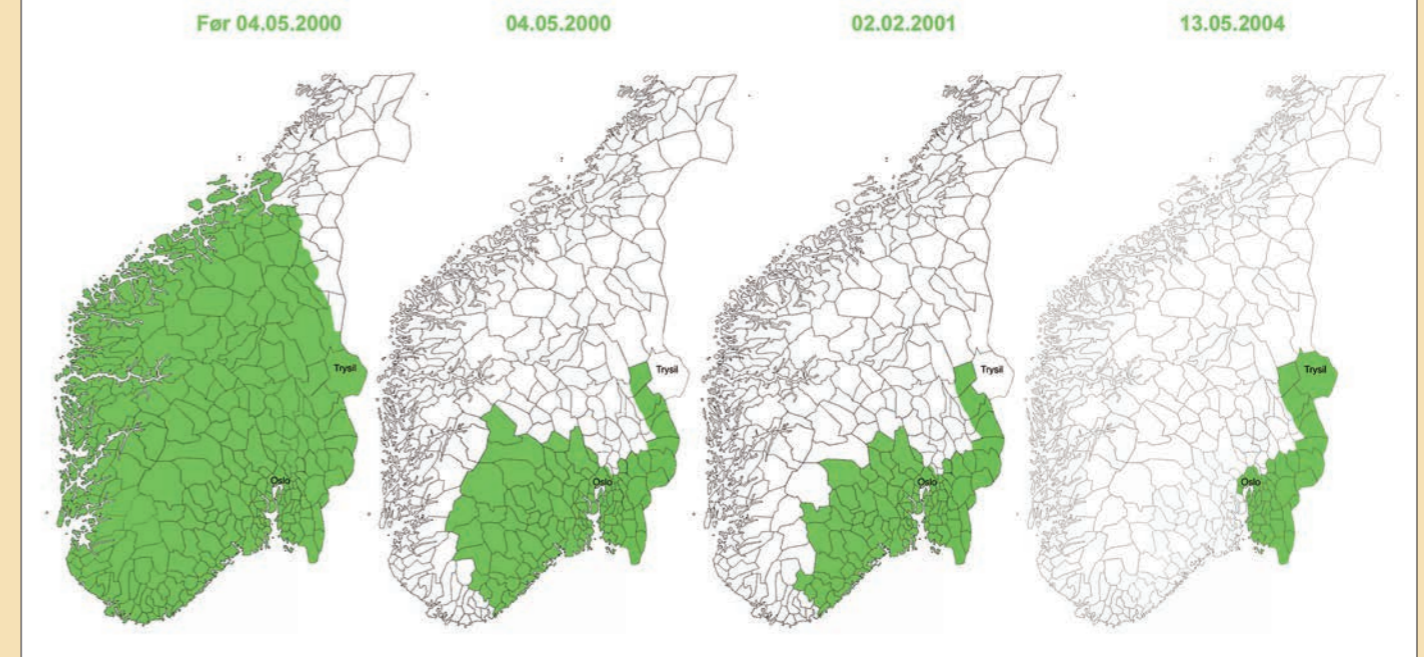
Dette er da også blitt nedfelt i forskrifts form. Fra og med 17. desember 2004 og fram til 31. mars 2005 hadde regjeringen fastsatt en forskrift om lisensjakt på ulv som verktøy til bruk for en eventuell lisensjakt på nyåret. I kommentarene til denne forskriften gikk det fram at det i visse tilfeller kunne settes i verk lisensjakt på ulv, selv om ikke målet var nådd. I den nye forskriften som gjelder fra 1. april i år er dette løftet inn i selve forskriften og

er således lovmessig hjemlet i viltloven. I paragraf 13 heter det at: *Direktoratet kan fatte vedtak om skadefelling, kvote for betinget skadefelling, lisensjakt eller kvotejakt også der bestanden ligger under det fastsatte bestandsmålet for en region eller for landet.* Det hører med at forskriften gir anledning til å overføre denne avgjørelsesmyndighet til den regionale rovviltneemnden eller fylkesmannen såfremt det for regionen er utarbeidet en forvaltningsplan for rovvilt. Man kan vel dermed si at regjeringen brøt forliket på dette punktet og snarere valgte å lytte til stortingskomiteens mindretall der Senterpartiet og Fremskrittspartiet helt konkret foreslo at: *Det åpnes for jakt og uttak av skadedyr også for bestandsmålene blir nådd.* Heretter kan man derfor med klar hjemmel i lovverket åpne for lisensjakt på etablerte ulveflokker også innenfor ulvesonen, selv om målet på tre årlige ynglinger ikke er oppnådd. En forutsetning er selvsagt at bestanden tåler det, men det virker jo som om norske myndigheter mener den tåler det meste.

Senterpartiets stortingsrepresentanter er allerede i gang med arbeidet for å få til en utryddelse av ulven, og partiet har for øvrig programfestet dette foran valget i høst. Vi vet jo også at Sp tar mål av seg å gå i regjering med Ap og SV og kjenner vi dette partiet rett kommer de nok til å insistere på å innta Miljøverndepartementet. Uansett vil Ap og SV i samarbeidets ånd nødvendigvis måtte strekke seg i retning av Sp snarere enn å fjerne seg.

Bernkonvensjonen stiller klare krav om at artene på konvensjonens liste II, deriblant ulv, skal være totalfredet i henhold til artikkel 6. Det skal dermed være forbudt å drepe ulv med forsett unntatt i særskilte situasjoner. Ulv skal altså ikke være en ordinær jaktbar art. Til tross for at Norge gjennomfører en betydelig etterstrebelse av ulv (f.eks. 25 % av den norske bestanden hittil i 2005), betegner norske myndigheter arten fortsatt som totalfredet i Norge for å tilfredsstillte Bernkonvensjonens kriterier. Så hvordan kan det ha seg at lokale jegere kunne gjennomføre en helt ordinær jakt på ulv i 2005? Løsningen på dette var å kalle jakten for lisensjakt og motivere denne jakten ut fra eksisterende og fremtidige skader. For øvrig er det også nedfelt en jakttid i forskriften, dvs. fra 1. oktober til 15. februar, så de fleste oppgående mennesker vil jo forstå at dette ikke var noe annet enn en helt vanlig jakt som bare var rammet inn av noen tekniske kriterier i den hensikt å omgå Bernkonvensjonen. De felte dyrene tilfaller for øvrig jegeren slik som under vanlig jakt. Uttaket av ulv i form av jakt er dessuten svært stort, for å si det mildt, i forhold til bestanden her i landet. På DN's nettsider kommer det dessuten også fram i forbindelse med

Utviklingen av det politiske forvaltningsområdet for ulv i Norge

Stortinget vedtok 13. mai 2004 en ny forvaltningssone for ulv i Norge i forbindelse med behandlingen av den tredje rovviltmeldingen på få år. Det var den fjerde ulvesonen på like mange år. Den første rovviltmeldingen (1992) tillot ulv i hele Sør-Norge. Den andre (1997) ledet fram til en sone i en mindre del av Sør-Norge, fastsatt i 2001 etter at regjeringen hadde vedtatt en midlertidig sone for beitesongen 2000 – og den siste rovviltmeldingen innsnevret sonen til en liten del av Sørøst-Norge. Stortinget vedtok her en mindre endring i forhold til regjeringens opplegg slik at resultatet ble som vist på høyre side, og innenfor denne sonen skal det ikke være plass for flere enn tre årlige ynglinger – samlet sett en klar utryddelseslinje overfor en art i norsk fauna.

avlivningen av Gråfjell-tispen at: *Gjennom lisensjakt sikres en regulær adgang til å felle ulv i områder der rovviltforvaltningen skal innrettes slik at etablering av ynglende ulv unngås. Lisensjakta innebærer også at jaktutøvelsen i størst mulig grad normaliseres, og innrettes som annen ordinær jakt, men med enkelte særlige begrensninger.* For alle praktiske formål er med andre ord ulven en jaktbar art i Norge og selvsagt langt unna totalfredning – stikk i strid med Bernkonvensjonens intensjoner. Bernkonvensjonen åpner for enkelte unntak fra totalfredning for f.eks. å forhindre alvorlig skade på husdyr, men den hensynsløse driftsformen for sau i Norge innebærer jo at det er fare for skader nærmest overalt, og det gjenspeiles da også i den intensive offentlige rovdryr-etterstrebelen. For å si det forsiktig – det er neppe dette som er meningen med unntakene under en internasjonal avtale som skal sikre bl.a. vill fauna.

Forvaltningsområdet for ulv i Norge har endret seg radikalt de siste fem årene. Suksessivt har området hvor ulv skal tillates blitt snevret inn til dagens vesle utbredelse langs svenskegrensen (se figur over).

Samlet sett kan vi derfor gjerne hevde at forvaltningen av ulv i Norge i realiteten følger en utryddelseslinje som godt og

vel er tåkelagt gjennom unntaksregler, uklare formuleringer og uforpliktende målsettinger til ekstern bruk.

Reaksjoner og rettssak

Fellingssirkuset i Hedmark gikk selvsagt ikke upåaktet hen internasjonalt og en rekke større utenlandske medier og ikke minst nettbaserte protestaksjoner brakte nyheten ut i verden med tilsvarende avskyreaksjoner tilbake. Den mest tungtveiende reaksjonen kom imidlertid fra den svenske regjeringen der man i kraftige ordelag tok avstand fra fellingen som på ingen måte var klarert med vårt naboland – til tross for at det dreier seg om en felles bestand. Det levner dessuten Sverige med et minimalt handlingsrom for forvaltning av ulven på sitt territorium og gjenspeiler klart at Norge overlater alt ansvar for bestandens overlevelse til Sverige.

Miljøorganisasjonene var tidlig på banen og reagerte sterkt på fellingsvedaket gjennom media og via formelle klager. Intet av dette beveget Miljøverndepartementet i en annen retning. Tvert i mot – miljøvernminister Hareide stadfestet 21. januar DN's vedtak og insisterte på at lisensjakten ville bidra til å alminneliggjøre ulveforvaltningen. Hvilket fremstår som pussig med tanke på at de aller fleste nordmenn ikke

deltok i jakten. Og det er jo liten grunn til å tro at ulveforvaltningen kan bli vesentlig alminneliggjort når man sørger for å holde ulvebestanden her i landet under et snes individer. Hareide grunnga videre, i tråd med DN, at bestandssituasjonen nå var slik at det var mulig å ta livet av fem ulv uten å true bestandens overlevelse. Foreningen Våre Rovdyr, WWF og Norges Naturvernforbund var selvsagt helt uenig i dette og besluttet å gå rettens vei. Begjæring om midlertidig forføyning ble levert Namsretten 25. januar (utsettelse av jakten inntil en rettslig avgjørelse). Namsrettsprosessen ble imidlertid kansellert siden den siste ulven ble skutt dagen før saken skulle opp. Organisasjonene nøyde seg selvsagt ikke med dette og leverte inn stevning mot staten 8. februar – bl.a. på det grunnlag at vi overhodet ikke aksepterer at denne fellingen ikke er en trussel mot bestandens overlevelse, og at Norge slett ikke ivaretar sine internasjonale forvaltningsforpliktelser. Når rettssaken berammes er ikke klart i skrivende øyeblikk.

Tidligere konflikter

Det er forunderlig å oppleve Norges voldsomme innsats for å etterstrebe en dyreart som knapt eksisterer i landet. 25. januar 1999 vedtok DN å ta livet av to ulver i Stor-Elvdal og Rendalen kommuner i Hed-

REGERINGSKANSLIET

2005-01-27 M2005/851/Na

Miljø- og samhallsbyggnadsdepartementet
Miljøministeren

Miljøminister Knut Arild Hareide
Miljøverndepartementet
Myntgatan 2
Postboks 8013 Dep
0030 Oslo
NORGE

Bäste Knut,

Den jakt på varg som nu pågår i Norge är som jag tidigare muntligen framfört till Dig djupt oroande. Med hänsyn till de vargindivider som nu fällt kan effekterna bli mer ingripande på varens fortlevnad i Skandinavien än vad som inledningsvis framförts av Direktoratet för naturförvaltning beträffande jakten. Jag ser mycket allvarligt på de följder som den norska förvaltningen kan leda till för det långsiktiga bevarandet av vargstammen.

I de förvaltningsföreskrifter som den norska regeringen beslutade om i december 2004 anges att samråd skall ske beträffande vargar som har revir på ömse sidor om nationsgränsen. Det är naturligt att ett samarbete sker på denna punkt men det finns anledning att hantera förvaltningen i ett vidare perspektiv. Jag vill understryka att det är viktigt att Norge och Sverige utökar sitt samarbete för att bevara biologisk mångfald och framför allt för akut hotade arter som varg där länderna har en gemensam stam och därigenom ett samfällt internationellt ansvar för att stammen skall bevaras.

Jag vill därför inbjuda till överläggningar mellan det norska Miljöverndepartementet och det svenska Miljö- och samhallsbyggnadsdepartementet för att diskutera utformningen av en samrådsprocess mellan Sverige och Norge kring förvaltningsfrågor för att säkra långsiktigt bevarande av våra gemensamma rovdjurspopulationer.

Med vänliga hälsningar

Lena Sommestad

Postadress
100 33 Stockholm

Receptionen
Tegelbacken 2

Telefonväxel
08-005 10 00

Fax
08-24 15 29

E-post: registrator@statskansliet.ministry.se

Telefon
154 99 MINEN S

Reaksjon fra den svenske miljøvernministeren.

mark. Dette ble imidlertid stoppet da miljøorganisasjonene, inkludert Foreningen Våre Rovdyr, fikk medhold av Namsretten i at vedtaket skulle utsettes inntil lovligheten av vedtaket kunne avgjøres rettslig. Organisasjonene vant deretter den påfølgende rettssaken i desember 1999. DNs vedtak og Miljøverndepartementets stadfesting av dette ble altså kjent lovstridig. Myndighetene ga seg imidlertid ikke med dette. Siden det eksisterende regelverket i villtoven dermed ble lite anvendelig, sørget regjeringen ganske umiddelbart for å inkludere vesentlige endringer i et lovendringsforslag som Stortinget så vedtok i juni 2000. Et sentralt element ble dermed at felling kan iverksettes på grunnlag av muligheten for fremtidig skade, selv i områder der det ikke har vært skader tidligere. I virkeligheten var dette et grønt lys til å fatte et hvilket som helst fellingsvedtak med hjemmel i

villtoven alt etter personlige, byråkratiske skjønnsvurderinger. Det finnes med andre ord ikke lenger noe holdbart norsk lovverk når det gjelder forvaltning av rovvilt, selv om den nye forvaltningsforskriften gjeldende fra 1. april gir noen rammer – men det gjenstår å se om regionale nemnder vil være oppgaven voksen. En videre uthuling av loven var bl.a. også en presisering av at man kan anvende fellingsmetoder som ellers ikke aksepteres, dvs. at villtovens bestemmelser om jaktbarhet, jakttid, prinsippet om human jakt og jakt- og fangstmetoder kan settes til side. Dermed så man igjen lyst på mulighetene for å kvitte seg med norske ulver og forhåndsvarslet i løpet av høsten 2001 at både Atndals-flokken og Koppang-flokken kunne bli avlivet i løpet av vinteren, altså rundt tjue individer. Protestene mot dette ble imidlertid så kraftige at DN nøyde seg med å bortforvalte Atndals-flokken og

to individer lenger sør. Miljøorganisasjonene gikk imidlertid igjen til Namsretten, men lyktes denne gang ikke å få rettens medhold i å oppheve vedtaket inntil en senere rettslig prøving – med dertil store saksomkostninger som resultat. En videre rettsprosess ble vurdert, men funnet for kostbart dersom man skulle ryke på et tap igjen. Samlet ble resultatet dermed et uttak på hele ni ulveindivider (man klarte ikke å felle et tiende individ), primært avlivet fra helikopter, ledsaget av en kraftig nasjonal og internasjonal proteststorm.

Innavl

Det er verdt å merke seg at man i 2001 ikke kjente til gensammensetningen til Atndals-flokken og heller ikke sørget for å bringe dette på det rene før avlivningen. Innavl har lenge vært en bekymring for bestanden som helhet. Rundt 1990 var denne faktoren svært påtagelig før et individ kom inn i bestanden fra Finland/Russland og bidro til økt genetisk spredning. Deretter vokste bestanden raskt. I dag er innavlssituasjonen igjen nesten like ille som dengang, selv om bestanden teller flere individer. Innavlproblematikk i tilknytning til isolerte bestander var selvsagt ikke noe nytt i 2001 – et aspekt som miljøorganisasjonene da også sterkt fremhevet. Det hadde imidlertid åpenbart liten prioritet hos Skandulvs (det skandinaviske ulveprosjektet) forskere som ikke hadde nevneverdige motforestillinger mot denne avlivningen – i sterk kontrast til populasjonsgenetikere. Senere har det vist seg at tispene i Atndals-flokken var mindre innavlet enn de fleste andre ulver i Skandinavia, og dermed var også valpene i flokken verdifulle i dette perspektivet. Det hører med at Skandulv i ettertid har lagt betydelig mer vekt på de genetiske sider og har da også nylig fremlagt en oversikt over slektskapsituasjonen i bestanden. Den viser at de fleste ulvene er svært nær beslektet – ofte mer enn hva avkom etter søsken innebærer. Eksempelvis var Koppang-paret som ble skutt i 2005 far og datter. Paret fikk valper i 2004 men disse ble borte av ukjent årsak – innavldefekter kan ikke utelukkes. Slike parkonstellasjoner kommer gjerne til uttrykk når ulvene er ute av stand til å finne tilgjengelige make som er mindre beslektet og de naturlige sperrer mot innavl til slutt brytes. I en slik situasjon øker selvsagt også muligheten for paring med hund.

Det hører med til denne bisarre tildragelsen tidlig i 2005 at Koppang-tispene skulle flås til allmenn forlystelse på torget i Elverum i regi av Norsk Skogmuseum. Etter stort press begrenset man seg imidlertid til en åpen tilstelning på museet med preparering av skinnenet.

Øverst og nederst: Koppang-paret forevige på Storsjø-isen under FVRs ulvetur i 2004. Begge ble skutt under lisensjakten i 2005. Foto: Børre Eliassen.

Ulvene sterkt innavlet

Den skandinaviske ulvebestanden er isolert og hardt innavlet. Det er konklusjonen fra det skandinaviske ulveforskningsprosjektet SKANDULV i henhold til en pressemelding 16. februar 2005. Innavlen har medført alvorlige negative effekter og utgjør nå, sammen med illegal jakt, den alvorligste trusselen mot ulvenes fremtid.

Forskerne har rekonstruert et fullstendig slektstre for ulvestammen, noe som er nødvendig for å kunne måle innavl-effekter. Ved hjelp av både demografisk (felldata) og genetisk materiale er slektskapet kartlagt for nesten samtlige ulver helt tilbake til de første innvandrerne for 25 år siden. Analysene viser at kullstørrelsene hos de skandinaviske ulvene er meget følsomme for innavl. Den gjennomsnittlige størrelsen for ulvekull ligger på rundt seks valper for ulv som ikke er innavlet. Ved beregning av størrelsen på de ulike parenes førstekull har dette tallet sunket til under fire. Det gjennomsnittlige slektskapet mellom ulvene i dagens bestand ligger høyere enn hva man får når to helsøsken parer seg, og ved et så høyt innavlsnivå er det stor risiko for at skjulte gener får gjennomslag ved at valpene arver dem fra begge foreldrene.

Gjennom modellanalyser har man kunnet fremstille hvilket fremtids-scenario som åpner seg ved fortsatt innavl. Selv om innavlen forverres, vil med stor sannsynlighet stammen fortsette å vokse ytterligere noen år. Hvis det ikke skjer en innvandring, vil det før eller senere komme et vendepunkt. Tidspunktet for når dette skjer er imidlertid avhengig av bl.a. hvor høyt nivå man lar stammen vokse til før man begrenser den, dvs. hvilken øvre grense man setter for stammen av politiske, økonomiske og sosiale grunner. Selv uten noen slik grense vil likevel innavlen fortsette og bestanden etter hvert avta også i dette tilfellet. På lang sikt er det høy risiko for at arten dør ut uavhengig av forvaltningstiltak. Det innebærer at den viktigste faktoren for bevaring av ulvebestanden er at det kommer inn nye individer utenfra for å oppheve den kontinuerlige innavlen.

Innavlstudien har munnet ut i en vitenskapelig artikkel som ble elektronisk forhåndspubliseret i Royal Society of Londons tidsskrift *Biology Letters* den 30. mars.

Innvandrende ulver har små sjanser

Tekst: Yngve Kvebæk

I november 2004 ble en ulv oppdaget i nærheten av det lille tettstedet Ringvattnet i Sverige. Den skulle vise seg å bli en hard nøtt for det svenske Naturvårdsverket. Ulven – et hannedyr – viste stor interesse for hunder i bygda, spesielt for tisper i brunst. Den tok også livet av en hund og noen få reinsdyr, men altså ingen skade av betydning, bortsett fra at det visstnok uroet innbyggerne. Selvbestalte talspersoner lokalt holdt høy profil for å få ulven avlivet og lyktes i å tegne et bilde av befolkningen her som spesielt fryktsomme og stakkarslige.

Det ble raskt utstedt fellingstillatelse til tross for at dens genetiske opphav ikke var kjent. Mot juletider kom det imidlertid fram gjennom DNA-undersøkelser at ulven faktisk stammet fra den finsk/russiske populasjonen og således meget verdifull for den skandinaviske bestanden. Fellingstillatelsen ble trukket tilbake, og Naturvårdsverket igangsatte tiltak for å jage den vekk. Det viste seg å være nær umulig å fordrive den fra området de neste ukene. I januar så det ut til at man hadde klart å jage ulven vekk for godt, men dengang ei. Fire mil fra Ringvattnet tok et par andre og ukjente snøscootere over og jaget den like godt tilbake der den kom fra. Dermed var man like langt. Politiet er for øvrig koblet inn i sistnevnte tilfelle. Til sist fant Naturvårdsverket det nødvendig å gi fellingstillatelse igjen til sterke protester fra miljøorganisasjoner. Ulven ble deretter skutt 17. februar. En beslutning som nok kunne vært unngått hvis man hadde ventet til ulven var ferdig med brunstperioden.

Det er tross alt det lille antallet ulv i Skandinavia som gjør at innvandrende ulv har vanskeligheter med å finne en make og at slike situasjoner oppstår. Flere røster hevet seg for å vurdere muligheten til å flytte ulven til et annet sted – i alle fall som en siste utvei. Det er imidlertid en rekke sider ved en slik løsning som ikke nødvendigvis er av det gode. Rent bortsett fra at det nok er politisk umulig å få noen til å motta ulven, så er prinsippet om flytting kinkig med tanke på hva slags fantasi historier som er presentert i mange år i forbindelse med flytting og utslipping av ulv. FVR ser imidlertid ikke dette som noe stort problem, men derimot det faktum at det åpner for kunstig flytting av ulv fra den finsk/russiske bestanden for å bedre innavlssituasjonen. Problemet med dette er åpenbart – nemlig at det også åpner for den politiske mulighet at ulvebestanden kan holdes på et minimalt nivå i Skandinavia. Det er jo

bare å fylle på med jevne mellomrom for å avhjelpe innavlssituasjonen. Et slikt scenario går i så fall på tvers av FVRs målsettinger.

Innavlen i den skandinaviske ulvebestanden er for øyeblikket problematisk, og naturlig innvandring fra bestanden i øst vil sannsynligvis være avgjørende. Dette var ikke første gang en ulv fra den finsk/russiske bestanden har forsøkt seg i Skandinavia. For et par år siden forsvant den såkalte Lapponia-ulven i reinbeiteområdene i Nord-Sverige. Den kom østfra og kunne allerede ha hatt stor innvirkning på bestanden dersom den hadde klart å komme seg lenger sør. Sannsynligvis ble den tatt av dage. En ulv fra den østlige populasjonen klarte i 1991 å blande seg med de få skandinaviske individene dengang og var antagelig redningen for bestanden. I dag er den genetiske tilstanden omtrent like ille igjen som før 1991 og flere innvandrere vil være svært kjærkomment. I vinter viste det seg for øvrig at også to andre ulver hadde kommet inn fra Finland – også disse hanner. Den ene av dem ble ulovlig drept i et naturreservat ved Pessinki i Norrbotten den 12. februar. Den siste ulven ble oppdaget i Västerbotten rett før jul, men har ikke vært å finne siden.

Til tross for den svært uheldige avgjørelsen fra Naturvårdsverket når det gjelder Ringvattnet-ulven, så er det langt fra slik at Sverige fører ulvepolitikk noe i nærheten av den offentlige norske utryddeleslinjen. Tvert i mot – Ringvattnet-ulven er bare det tredje individet på ti år som har vært felt etter tillatelse fra svenske myndigheter. Derfor har da også Sverige de fleste ulvene i Skandinavia, mens Norge nær har utryddet sine ulver gjennom ulike offentlige jakttilstelninger.

Ulvevandring slår alle rekorder

Det skandinaviske ulveprosjektet har påvist den lengste registrerte vandringen av ulv i verden. En ulv radio-merket som valp nær Evenstad i Hedmark er nylig skutt sørøst for Enaresjøen i Nord-Finland, under én mil fra finsk-russisk grense. Ulven ble skutt av en reineier i forbindelse med skader på tamrein. Utvandringen er i luftlinje målt til ca. 1.100 km.

Ulven – en tisper – ble født i Norge 9–10. mai 2002 i det såkalte Gråfjellsreviret i Hedmark fylke. Tispa ble som den første ulvevalpen i Europa radiomerket med et GPS-halsband 6. desember samme år. Da veide hun 30,5 kg, dvs. 5–10 kg under normalvekt for en voksen tisper og var i godt hold. GPS-merkede ulver har vært studert intensivt i Gråfjellsreviret siden 2001, da lederhannen som den første ulven i Europa ble utstyrt med GPS. Slike GPS-halsband gir forskningen store mengder kontinuerlige og svært presise opplysninger om forflytninger, arealbruk og annen atferd hos ulv. Ulvetispa ble i reviret resten av vinteren sammen med sine foreldre og tre søsken av samme kull. Moren fødte et nytt kull i mai 2003, og den nå ett år gamle ulvetispa forlot reviret 12. juni, da 13 måneder gammel. Kort etter dukket den opp i Engerdal kommune, nordøst for reviret og like vest for Idre i Sverige. I Engerdal ble den registrert i utmarksbeiter for sau der mer enn 17 sauer ble vurdert som tatt av ulv. Deretter forsvant ulven brått og siste kontakt med ulven i Engerdal og grense-traktene mot Sverige var 4. juli 2003. Neste kontakt var 20 måneder seinere, 1. mars 2005, da ulvetispa ble skutt av en reineier i forbindelse med ulveskader på tamrein nordøst i Finland, ca. 8 km fra finsk riksgrense mot Russland.

Avstanden fra fødestedet i Norge til der den ble avlivet ved finsk-russisk grense er målt i luftlinje til ca. 1.100 km. Det er ikke ukjent at ulven har stor vandringskapasitet og det er også fra andre deler av verden dokumentert at enkelte individer kan utvandre mange hundre kilometer. SKANDULV har også tidligere påvist at ulver fra ett og samme kull kan vandre over store deler av den skandinaviske halvøya. Men det er første gang

i verden at en utvandring på over 1.000 km er dokumentert for ulv.

Det er også interessant at denne langvandringen er gjort av en tisper. Vanligvis for pattedyr generelt er det oftest hannene som vandrer lengst. Det skal derfor ikke utelukkes at enkelte hannulver kan vandre lenger enn den langvandringen som nå er påvist.

Genetiske studier av den nåværende skandinaviske ulvestammen har vist at den har sitt opphav i 3 individer fra den finsk-russiske ulvestammen etter at de siste individer av den opprinnelige skandinaviske ulvebestanden døde ut på 1960- eller 1970-tallet. Biologisk sett har det vært mest sannsynlig at dette har skjedd ved naturlig innvandring fra nordøst, men mange har trodd at dette må ha skjedd ved ulovlig utsetning blant annet fordi det har vært reist tvil om ulver kan gå så langt. Med langvandringen på 1.100 km er det nå for første gang dokumentert at ulv har kapasitet til å gå lengre strekninger enn det som er nødvendig for at ulv fra yngleområdene i Finland skal kunne nå reproduksjonsområdet for ulv i Skandinavia.

(SKANDULV – pressemelding)

Ulvehat i Finnmark

Fylkesmannen i Finnmark ga 30.12.2004 fellingstillatelse på ulv i Sør-Varanger. Begrunnelsen var at det beitet rein der, at fem rein var drept og for å forhindre ytterligere tap. Dessuten at ulv jager og sprer rein. FVR påklaget dette vedtaket og påpekte at skadene var neglisjerbare, at streifdyr skal kunne forekomme, samt at individet sannsynligvis stammet fra den finsk-russiske populasjonen og således potensielt genetisk verdifull for den skandinaviske bestanden som er betydelig innavlet. Fylkesmannen var her av en helt annen oppfatning og hevdet at et individ i Sør-Varanger kun hypotetisk ville streife til ulvesonen i sør. Har man imidlertid noe innsikt i ulvens vandringskapasitet, vil man forstå at en tilsvarende forflytning er fullt mulig, og det forsøkte altså FVR å formidle til Fylkesmannen. Drøyt to uker senere ble da også en ulv fra Gråfjell-reviret nord for Rena skutt i Finland sør for Pasvik og like ved den russiske grensen (se rammen til venstre).

Fylkesmannen fikk i siste instans medhold av Direktoratet for naturforvaltning. DN var av den oppfatning at innavl er et problem, men at man har god tid på seg i den forbindelse. Dessuten at man må vurdere sannsynligheten for at ulven ville vandre ut og slå seg ned i ulvesonen opp mot skadepotensialet. Nå var det faktisk ikke noe poeng for FVR at denne ulven skulle bidra til yngling akkurat innenfor det knapenålshodet som representerer den norske ulvesonen. Det hadde faktisk holdt om den kom seg litt ned i Sverige. DN vurderte altså skadepotensialet som viktigere enn det potensialet denne ulven kunne inneha for en svensk-norsk bestand som etter DN's eget utsagn lider av negative innavlseffekter.

Man kan nok dermed hevde at norske myndigheter fattet en beslutning godt og vel i tråd med den linje man har fulgt i mange år og som senest kom til uttrykk gjennom avlaving av fem ulver i Hedmark i januar i år.

Mer ulvehat i Finnmark

Fylkesmannen i Finnmark fikk blod på tann etter at Direktoratet for naturforvaltning ga etatens medhold i fellingstillatelsen på ulv i Sør-Varanger rett før nyttår. Den 11. mars ga Fylkesmannen nok en fellingstillatelse på ulv, også dette i Sør-Varanger kommune. Årsaken var to drepte reinsdyr og at reinsdyra blir gjenstand for økt påkjenning. Interessant er begrunnelsen at uttak av denne ulven kommer ikke i konflikt med målsettingen om en levedyktig bestand (tre årlige ynglinger) i Norge og at ulven sannsynligvis er en innvandrer fra den østlige populasjonen.

Det er nylig konstatert at den skandinaviske ulvebestanden lider av innavlsproblemer og det er nettopp ulver fra den finsk-russiske bestanden som er av stor verdi for vår bestand, enten det dreier seg om Norge eller Sverige. Nå er det verdt å merke seg at norske myndigheter i andre sammenhenger legger vekt på at ulvebestanden er en felles norsk-svensk populasjon, men i dette tilfellet er det altså bestanden i Norge det henvises til. Det mest oppsiktsvekkende er likevel at tre ynglinger av ulv oppfattes av Fylkesmannen som en levedyktig bestand.

To millioner for å fjerne 100 rein

Som et apropos til myndighetenes etterstrebelser av den eneste ulven i Finnmark: I følge Sami Radio 16. mars får 28 reineiere i Vest-Finnmark nær en halv million kroner hver seg for å slutte med rein. Dette inngår i statens innsats for å redusere det enorme antallet tamrein. Kravet er at driftsenheten avvikles og reinen selges. Fire av disse eierne har kun 100 rein til sammen, men de får like fullt en samlet sum av ca. to millioner kroner for avviklingen. Nå er det også slik at de som velger å avvikle driften kan beholde inntil 30 rein. Mange har med andre ord så få rein i utgangspunktet at de derfor knapt behøver å slakte noen dyr for å motta statens tilbud. Det er 50.000 rein for mye i Vest-Finnmark. I henhold til reindriftsmyndighetene tilhører hver tredje rein i Finnmark det de kaller for hobbyutøvere, dvs. folk med full jobb utenfor næringen.

Paul Granberg

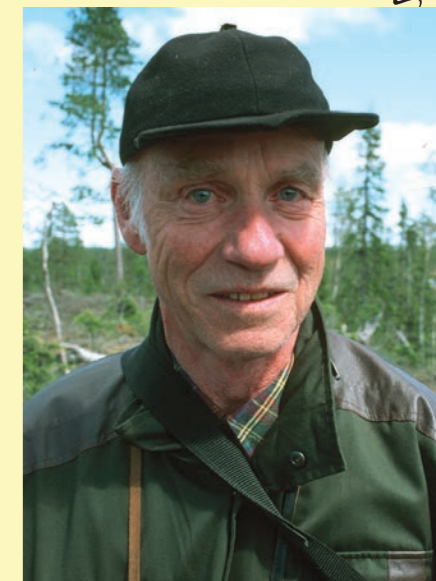

Foto: Viggo Ree

Paul Granberg har bred bakgrunn fra viltforskning og viltforvaltning i Norge og var tidligere leder av Foreningen Våre Rovdyr.

Etter ulvejakten

Etter flere uker med mediene fulle av bloddryppende bilder, skryt og selvskrut fra både politikere, organisasjoner innen skogbruk, jakt, jordbruk og fra jegerne selv, kan det være nyttig med et lite overblikk.

Det ble altså tillatt felt fem ulver, hvilket tilsvarer ca. 25 prosent av den totale norske bestand. For å få skutt disse dyrene ble det skrevet ut lisens til 426 jegere, det vil si over 80 jegere pr. tillatt felt dyr. I tillegg deltok et ukjent antall personer uten lisens som sporere, vaktmannskaper og transportører. Mannskapene var utstyrt med mobiltelefoner og radioforbindelse, slik at alle til enhver tid var orientert og kunne forflytte seg etterhvert som jakten skred frem. Til forflytning sto hurtiggående motorkjøretøyer klar innen rekkevidde for den enkelte. Oppbrøtete skogsbilveger på kryss og tvers sto åpne for alle som deltok i jakten, men var sperret for andre. I tillegg hadde jegerne gode sporingsmuligheter, hvilket man gjerne har på denne årstiden. Sporsøk og rekognosering ble utført natt som dag så lenge jakten varte. De fem ulvene ble skutt ved bruk av minst 11 skudd, og den ene ulven ble feilskutt ved at jakten ble lagt helt inn til grensen for jaktområdet – uten at det ble kontrollert om «fremmede» dyr kom inn over grensen. Dermed ble antallet helnorske, ynglende familiegupper redusert fra tre til en.

Etter alt skrytet om effektivitet, blir ett spørsmål påtrengende: Er det mulig ikke å være effektiv med et slikt jaktopplegg? Man blir forundret når selv ledende personer innen Norges Jeger- og Fiskerforbund står frem og berømmer denne effektiviteten, for deretter å ile til departementet i håp

om å få styrket sin posisjon innen landets viltforvaltning! Jeg skulle ha likt å få høre kommentarene fra noen av våre storjegere fra 1800-tallet dersom de kunne stått opp fra sin grav og fått innsyn i mentaliteten hos dagens jegere og hos den offentlige viltforvaltning, slik den nå er i ferd med å bygge seg opp.

Allerede på Magnus Lagabøters tid da man ikke hadde noen av dagens tekniske hjelpemidler, og folketallet var mikroskopisk i forhold til nå, innså man at det måtte tas visse hensyn ved jakt og fangst dersom man skulle bevare viltet. Men så var det dette med bevaringen da! Rovdyr og rovfugl har over generasjoner vært et stridsemne. Den enkeltperson som mer enn noen la grunnlaget for de holdninger vi også i dag ser overfor en del viltarter i norsk fauna var vel zoologi-professoren Halvor Heyerdahl Rasch. Han var på midten av 1800-tallet en viktig arkitekt bak innføringen av de statlige skuddpremier. Det tok oss over 100 år å innse at dette, viltbiologisk sett, var en svært ulønnsom investering. Et av hans edle motiver var at ved å stimulere til rovdyrjakt, ville man bidra til å «danne en krigersk befolkning i fredens dage». Sannelig et høyverdig arbeid innen zoologisk forskning som ikke minst dagens miljøvernminister bør skrive seg bak øret. Heyerdahl Rasch lyktes tydeligvis godt i sitt forsett, og det å «alminneliggjøre» ulven ved å skyte bort de ynglende individene fra en mikroskopisk forekomst, ligger jo i samme gate! Hva vi videre kan vente oss av vilt- og jaktforvaltning, spesielt med den statsråden som fremfor noen burde ha de etiske sider ved faunaforvaltningen med i sine vurderinger, tør jeg knapt tenke på.

Brunbjørn i Sverige 2004

Det forrige estimatet over antall brunbjørn i Sverige stammer fra 1996. Antallet på ca 1.000 bjørner (782–1.273) framkom i forbindelse med oppsummering av eksisterende kunnskap for den norske stortingsmelding nr. 35 (1996–97) om rovviltforvaltning.

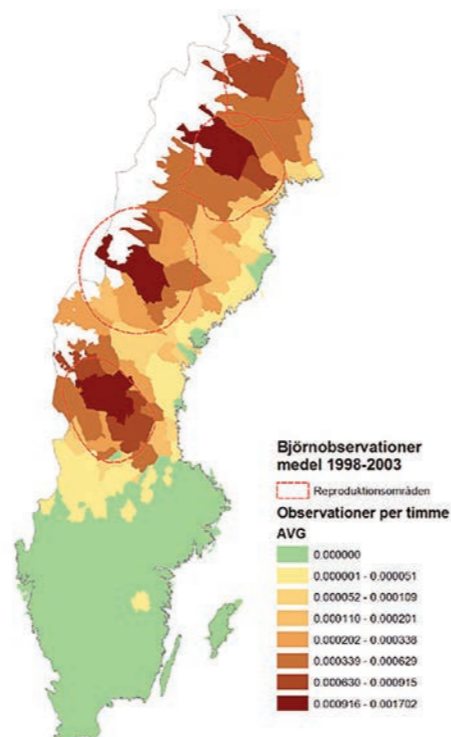
Dette bestandsanslaget var basert på registreringer av brunstige bjørnebinner i det skandinaviske bjørneprosjektets studieområder – i Dalarna og Gävleborg fylker samt i Kvikkjokk-området sørvest i Norrbotten. Bestandsanslagene ble oppnådd gjennom å lokalisere radiomerkede hannbjørner fra fly eller helikopter under paringssesongen for å se om de var sammen med binner. I de tilfeller de var det, undersøkte vi om også binnene bar på radiosender. Siden vi kjente antallet brunstige binner som var radiomerket, kunne vi beregne antall brunstige binner i studieområdene, og gjennom vår kunnskap om alders- og kjønnsstruktur og reproduksjonsrater i bestandene, kunne vi beregne det totale antall bjørner i våre to studieområder. Bestandsanslagene var best i nord der nesten 100 % av de brunstige binnene som ble observert var radiomerket. For å overføre dette estimatet til resten av landet, forutsatte vi at andelen felte bjørner under jakt var lik i studieområdene og de subpopulasjoner de var en del av, at andelen felte bjørner var lik i nordlige og sørlige Norrbotten, og at andelen felte bjørner i Jämtland lå midt mellom andelen i det sørlige Norrbotten og Dalarna/Gävleborg. Dermed benyttet vi tettheten av felte bjørner i de ulike subpopulasjonene for å beregne totalbestanden. Bestandsestimater var selvsagt basert på en rekke antatte forutsetninger slik som alle bestandsanslag.

Vår bjørneforskning har fortsatt og vi lærer stadig mer – ikke bare om bjørnens økologi, men også om bjørnen som art.

Et interessant resultat er at de studerte bjørnebestandene i Skandinavia har den høyeste veksttakt som noen sinne er registrert i verden – 14 % og 16 % årlig i respektive det nordlige og sørlige studieområdet under perioden 1984–1995. Dette var et tidsrom med relativt lavt jaktuttak, og på grunn av den høye vekstraten er det åpenbart at bestandsanslaget på omkring 1.000 individer ganske raskt ville bli foreldet. På den annen side har vi operert med bestandsanslaget «mer enn 1.000» siden 1996.

Vår forskning er både grunnforskning om bjørnen som art og anvendt forskning med tanke på å levere informasjon til forvaltningen slik at man kan oppnå en bedre forvaltning og et bedre vern av brunbjørnen i Skandinavia. I 2001 og 2002 mottok vi

støtte fra Direktoratet for naturforvaltning og Svenska Jägareförbundet for å utvikle og teste en ny metode for registrering av bjørn ved hjelp av DNA fra ekskrementer innsamlet av jegere for individuell identifisering av bjørnene og beregning av bestanden over et stort område. Vi forsøkte også noe nytt. Vi sammenlignet flere tradisjonelle metoder for feltregistrering av bjørn med DNA-metodene. Tidligere har forskere bare registrert bjørner ved bruk av én metode slik vi gjorde i 1996. Vi benyttet fire metoder til å beregne antall bjørn på basis av genetiske data fra hele Dalarna og Gävleborg fylker (49.000 km²) og tre feltmetoder i vårt studieområde (7.300 km²). Feltmetodene omfattet for det første beregning av forholdet mellom radiomerkede bjørner felt under jakten og det kjente antallet radiomerkede bjørner

Utbredelse og relativ tetthet av bjørn i i Sverige i henhold til bjørneobservasjoner under elgjakten. De røde ringene viser reproduksjonsområder.

Tekst:
Jon Swenson
Jonas Kindberg
Eva Bellemain
Sven Brunberg
Göran Ericsson

Bjørn i Härjedalen.
Foto: Paul Granberg.

av elgjakten og minimumsantallet bjørner funnet innenfor hvert jakt-distrikt i Dalarna og Gävleborg. Vi kommer til å fortsette arbeidet med disse rovdynobservasjonene for å kunne evaluere deres anvendbarhet som forvaltningsverktøy, men våre foreløpige resultater er lovende.

Antallet felte bjørner har økt kraftig siden 1980-tallet og tidlig 1990-tall, så vårt tidligere anslag for netto tilvekst i bestanden er ikke brukbart nå. På nasjonalt plan fant vi at observasjonsfrekvensen for bjørner blant jegernes rovdynobservasjoner økte med 4,7 % årlig fra 1998 til 2003. Vi fant det nye bestandsanslaget ved å benytte a) sistnevnte vekstrate, b) en mer konservativ vekstrate og c) en korreksjon for den underestimert som vi nå vet var tilfelle i det sørlige området under det tidligere bestandsestimater. Det nye foreløpige bestandsanslaget for bjørn i Sverige ble dermed 1.635–2.840 individer. Årsaken til den store usikkerheten i anslaget er todelt. Det er en «omregning» basert på det tidligere bestandsanslaget, og vi vet ikke om forholdet mellom rovdynobservasjoner og bjørnetetthet er den samme over hele Sverige. Vi vet at forholdet mellom elgobservasjoner og elgtetthet varierer i landet og mistenker at dette også er tilfelle for bjørn. Vi planlegger å gjennomføre et nytt, og forhåpentligvis bedre, estimat etter registrering av bjørn med DNA-metoden i andre deler av landet.

Etter at vi har fått data fra andre områder, tror vi at Sverige vil ha den beste kunnskapen i verden om bestandsstørrelsen av brunbjørn på nasjonalt plan – med unntak av de land med bare noen få bjørner. I øyeblikket kan vi trygt si at svensk bjørneforvaltning har vært en suksess, og at Sveriges bjørnebestand har en gunstig bevaringsstatus.

i samme område, for det andre observasjoner av binner med unger, og til sist en annen helikopterbasert registrering av brunstige binner ved å følge radiomerkede hannbjørner.

Jegerne gjorde en god jobb og samlet omkring 1.000 ekskrementprøver i 2001 og 800 i 2002. Vi var i stand til å trekke ut DNA fra ca. 70 % i 2001 og ca. 80 % i 2002. DNA-metoden vi fant var best ga oss et bestandsanslag på ca. 550 bjørner i Dalarna og Gävleborg fylker, og vi kan med 95 % sikkerhet si at antallet er mellom 482 og 648. Dette anslaget ga oss også et rimelig estimat for det mindre studieområdet når vi sammenlignet med

kjent antall radiomerkede binner der. Vi fant at antall skutte bjørner var for lavt til å kunne anvende forholdet mellom merkede og umerkede bjørner i beregningen, samt at anslag basert på observasjoner av binner var svært mye for lavt. Overraskende nok ga metoden som baserte seg på observasjoner av merkede og umerkede brunstige binner i lag med hanner under paringssesongen en underestimert på ca. 30 %. En annen overraskelse var at tettheten av bjørn innenfor det mindre studieområdet (ca. 30 bjørner pr. 1.000 km²) ikke hadde endret seg siden den tidligere bestandsregistreringen. Vi fant også høyt samsvar mellom antall bjørneobservasjoner pr. 1.000 elgjeger-timer under den første uken

Tredimensjonal gjengivelse av utbredelse og relativ tetthet av bjørn i Sverige i henhold til bjørneobservasjoner under elgjakten.

Danser med bjørner

Tekst & foto
Karl Frafjord

Vi har allerede begynt å «kjede» oss og spør hverandre hvor i all verden det blir av dyrene. Det er nå to timer siden vi to voksne krøp inn i den lille trekassen på ca. 2,5 x 1,5 x 1,5 m, og vi er forberedt på ei lang natt med venting. Utsikten er begrensa, det er to åpne vinduer i fronten og et på hver side framme, alle dekket med tøyposer som kan stenges. Dessuten er det et vindu med pleksiglass på hver side framme. Nå, temmelig nøyaktig kl. 19.00, er det plutselig bevegelse til venstre og ganske nært.

Uten at vi hører noe som helst nærmer en bjørn seg forsiktig kassen vår. Den er mindre enn 20 m borte, og går langsomt, men målbevisst, mot oss. Det er en voksen brunbjørn, men ikke av de største. Han vet nøyaktig hvor han skal, både fordi han har vært her mange ganger før og fordi

nesen hans allerede har fortalt ham det han ønsker å vite. Han reagerer ikke spesielt da vi begynner å skyte, kameraklukk er tydeligvis også noe han er vant med. Derimot står han rolig og ser seg rundt, noe som gir oss muligheten til å få portrettbilder. For oss begge er dette første gang vi ser bjørn, og vi har allerede ganske gode bilder!

Denne bjørnen er nok en av de faste gjestene på denne fôringsplassen, vi får se den mange ganger. Fotomessig sett er det den enkleste bjørnen å ha med å gjøre, mest fordi den kommer såpass tidlig på kvelden at det fortsatt er godt fotolys, men også fordi den er såpass rolig. Det viser seg nemlig at det blir vanskelig å følge opp denne gode starten billedmessig, men opplevelsen er likevel stor. Det tar to timer før neste bjørn viser seg, men så går det slag i slag utover natta helt til morgenkvisten. Når sola begynner å farge granstammene gulrøde har vi sett ca. ti forskjellige bjørner.

Vi bruker tre netter i «kamouflasjehytte» og ser ca. ti ulike bjørner hver natt, totalt minst femten forskjellige dyr. Sammenlignet med en anslått bestand i Norge på 25-55 bjørner, er dette en anseelig samling av det store rovdyret. Hvor kan du oppleve dette? Du trenger ikke å reise til Alaska for å se bjørn, vi er i Finland på grensa til Russland. I denne regionen er det nå flere som legger ut mat til bjørn på faste plasser, og som organiserer «bjørnesafari». Dette gir flotte muligheter for å oppleve bjørn på en sikker og trygg måte.

I Martinselkosen har man drevet med fôring av bjørn i femten år og har en meget god statistikk å vise til. Blant alle

de som reiser dit er det meget få som ikke får sett bjørn. Pakken inkluderer både overnatting (siden man er ute om natta må det soves om dagen), måltider og selve bjørnesafarieren. Vi kjøres innover i skogen på skogsbilveier og går det siste stykket (1,8 km) til fots for å komme inn til selve fôringsplassen som kun ligger to km fra grensa til Russland. Tilbudet til Martinselkosen Eräkeskus (villmarkssenter) der vi var består av den lille «fotohytta» som er nevnt, samt to store hytter med plass til mange og som både har komfortable stoler, senger, toalett og plass til å bevege seg. Den lille hytta har ikke noe av dette, det vil si den har en brisk med madrass der det er mulig å strekke seg ut innimellom bjørnene. Det er også et lite tillegg i prisen for å benytte den, så hvorfor ønsket vi å ha det såpass ukomfortabelt? Fordelen er fotografisk. Denne hytta er flyttbar og plassert litt bortenfor selve hovedplassen, noe som gjør at terrenget ikke er så utsatt for slitasje og derfor ser mer uforstyrret ut. På hovedplassen der man har lagt ut mat i mange år blir det naturlig nok mye slitasje, slik at vegetasjonen for en stor del er borte. I tillegg er det mye fugleskit, noe som ikke ser så pent ut på et bilde. Dette gjør at det kan minne litt om en zoologisk hage, men

dette er ville bjørner i fri natur så ikke la det skremme deg fra å dra dit. Vi tilbrakte også ei natt i ei av de store hyttene. I tillegg til bedre komfort ga den også bedre oversikt. I tillegg ga den oss bedre mulighet til å studere en spesiell bjørnefamilie som ikke nærmet seg den lille hytta.

Vi befinner oss på taigaen, det store, nordlige barskogsbeltet. I Finland finnes det atskillig flere bjørner enn i Norge (ca. 400), men bjørnene her langs grensa er kanskje mest russiske. Russland er kjent for en stor bjørnebestand som over store områder med en glissen befolkning for en stor del får være i fred. Vi reiste i begynnelsen av juni som er vår og paringstid for bjørnene. Særlig store hannbjørner vandrer da langt på leting etter brunstige hunner, og vi hadde kun én større, eldre hann på fôringsplassen. Han var kanskje ca. 10 år gammel (guidene kjenner alle bjørnene) og kan fortsatt leve 20 år eller mer om han er heldig. Vi hadde også en annen spennende opplevelse – ei binne med to små unger som ganske nylig var kommet ut av hiet for første gang.

Det er veldig sjelden at ei binne tar med seg så små unger til et sted fullt av andre

bjørner. Det farligste for små bjørner er nemlig andre bjørner. Så var hun da også veldig forsiktig og på vakt, og hun besøkte kun hovedplassen. Muligens fordi denne hadde et større åpent område og derfor var mer oversiktlig? En gang forsøkte hun å jage en annen voksen bjørn som nærmet seg, men lyktes bare delvis med det. Begge ungene klatret raskt opp hvert sitt tre, som unger gjør ved den minste fare. Etter den korte kontroversen gikk binna imidlertid litt vekk for å spise, og det endte opp med at den andre voksne bjørnen var nærmere treet med en av ungene enn binna selv. Ungen klatra forsiktig ned treet og lista seg vekk til sin mor. Antakelig kjenner de fleste bjørnene på plassen hverandre godt og dominansforholda er vel etablerte. Binna med ungene må ha vært blant de mest dominante. Hun var nok godt klar over hvilke bjørner som kunne være farlige for ungene hennes. Først og fremst er det hannbjørner som dreper ungene. Første natta hadde vi en del brumming og andre lyder like ved fotohytta (men ute av syne for oss) da både binna og ungene klatret opp i trær, så da kan det ha vært mer alvorlig.

Det var store forskjeller i atferd mellom bjørnene. Noen få virka veldig stressa og

løp vekk straks de hadde fått fatt i litt mat – de var kanskje nokså nye på plassen? Den store hannen stod rolig og spiste og kikket verken på andre bjørner eller mot klikkene fra våre fotoapparater. De fleste var imidlertid urolige og kikket seg stadig rundt, særlig når flere bjørner var til stede samtidig. Vi hadde opptil fire bjørner som spiste rundt fotohytta samtidig (og da uten at det var binne med unger), og ytterligere en som luska rundt i utkanten. Ei binne hadde to unger som var nesten like store som henne selv. I dette området er det visst ikke uvanlig at binner går i hi med ungene også i deres tredje vinter. Det er rimelig å anta at det for det meste er de samme bjørnene som kommer til fôringsplassen, og man kan argumentere med at dette må være en kunstig ansamling. Imidlertid er jo ikke slike konsentrasjoner av bjørner uvanlig andre steder i verden, for eksempel ved lakse-elver i Nord-Amerika. Slike steder ser det ut som om bjørnene for det meste er enige om å bilegge stridigheter. Det vil være lite hensiktsmessig å krangle hele tida. Bjørner som har en så enkel tilgang til mat er nok i bedre kondisjon enn andre. Dermed kommer de seg greit gjennom vinteren og kan også være i ganske god form når de kommer ut av hiet om våren. Det er heller ikke lite mat som går med i løpet av sommeren – flere tonn med avfall fra norsk lakseoppdrett. Dette kan jo se ut som en meget fin måte å bruke slikt avfall på.

Det er fantastisk å være på bare noen få meters avstand fra vårt største landrovdyr, flere gikk nesten oppunder veggen på fotohytta. Bjørnene kom og gikk nesten lydløst, bortsett fra litt brumming og «smakking» av og til. Mest lyd var det fra knasking av fiskebein og fiskehoder, men om du ikke fulgte godt med kunne bjørnen komme og gå uten at du merka det. I alle fall litt utpå natta når trøttheten kom sigende. Fotografering om natta var et problem, selv om dette foregikk like sør for Polarsirkelen. Tett skog bidro til å gjøre scenen mørkere, så lyssterke objektiver og rask film er gunstig. Vi hadde dog ikke spesielt lyssterke objektiver, men brukte opptil 400 ISO film. Vi opplevde ikke situasjonen som farlig på noen måte. Bjørnene var sikkert godt vant med den og derfor ganske avslappa i forhold til hyttene. Det farligste kunne kanskje være om man havna i en konflikt mellom flere bjørner, men det er lite trolig at disse ville inkludere mennesket i sine konflikter.

Så lenge spillereglene følges, er nok dette en sikker måte å studere bjørn på. Den nordiske bjørnen er også betrakta som den minst farlige for mennesket, siden svært få episoder med uheldig utgang er kjent. Man kan diskutere hvorvidt bjørner som blir fóra på denne måten kan bli mindre sky og derfor farligere for mennesker. Det er uklart om bjørnene er klar over at maten

kommer fra mennesket, eller i hvor stor grad de er klar over at det er mennesker som befinner seg inne i observasjonshyttene. Uansett kan ikke jeg forstå at dette skulle gjøre bjørnen mer aggressiv eller farlig, eller at den skulle assosiere mennesket med mat også andre steder. Dette er en svært avgrensa situasjon, som er lokalisert langt fra områder der mennesker bor. Derfor – nyt opplevelsen med god samvittighet, og kanskje kan vi håpe at et slikt tiltak også startes et sted i Norge? Å oppleve store rovpattedyr på nært hold kan gi et positivt inntrykk og skape ønske om å bevare dem, og kan samtidig gi de som organiserer det hele en god inntekt.

I Norge er målsettingen å øke bjørnebestanden fra 3–6 til 15 ynglinger i året. Tidligere skulle dette skje innenfor fem kjerneområder, noe som kalles geografisk differensiert forvaltning, men disse er nå erstattet av åtte forvaltningsregioner. Selv 15 ynglinger er knapt nok til å opprettholde en egen norsk bestand, men de ulike delbestandene grenser til våre naboland som alle har større bestander enn vi. Dermed blir nok bjørnebestanden i Norge også i framtida avhengig av bestandene i våre naboland. Til tross for at disse områdene er blant de med mest «villmarkspreget» i Norge, er ingen av dem uten menneskelig aktivitet, og i *Innstilling fra energi og miljøkomiteen om rovvilt i norsk natur* (Innst. S. nr. 174, 2003-2004) heter det: *På grunn av rovviltets utstrakte arealbruk vil bevaring av disse artene måtte foregå i det flerbrukslandskapet som dekker meste-parten av landet.* Det betyr vel at befolkningen må lære seg å leve med rovdyr. Problemerkene i forhold til husdyr er imidlertid fortsatt de samme. Det foreslås nå blant annet å subsidiere husdyr basert på forekomst av rovdyr i beiteområdet, men dette er neppe nok til å unngå konflikter? Dersom man fortsatt skal blande husdyr og rovdyr, må man forvente tap. Dette er selvsagt spesielt vanskelig for lokalbefolkning og eiere av husdyr og representerer en nesten uløselig konflikt. Bjørnen er heldigvis lite farlig for folk (farligst for mannfolk med våpen?), og de fleste ser på den med positiv innstilling.

I denne finske villmarka kunne man kanskje vente å få se også andre arter som hører hjemme på taigaen. Det var ikke så mange andre spennende arter å se på fôringsplassen der vi var, men lenger sør finnes det operatører som bruker «kamouflasjehytter» for også å kunne se andre arter. Vi hadde besøk av havørn, svartglente (som faktisk hekker i området) og noen hakkespetter, men først og fremst måker (hettemåke, sildemåke og gråmåke), ravn og kråke. Det ville ha vært en stor opplevelse å få se ett flygeekorn, som her har nordgrensa for sin utbredelse i Finland, men dette er vanskelig å finne.

Aktuell litteratur

- Bergström, M.-R., Bø, T., Franzén, R., Henriksen, G., Nieminen, M., Overrein, Ø., & Stensli, O.M. 1993. Bjørn, gaupe, jerv og ulv på Nordkalotten. Statusrapport 1993. Nordkalottkomitéens Rapportserie: Rapport nr. 30.
- Det skandinaviske bjørneprosjektet 2003. Er bjørnen farlig? Direktoratet for naturforvaltning. Brosjyre.
- Halvorsen, M. (red.). 1993. Rovdyr. Ottar nr. 196. Tromsø Museum.
- Linnell, J.D.C., Swenson, J.E. & Andersen, R. 2000. Conservation of biodiversity in Scandinavian boreal forests: large carnivores as flagships, umbrellas, indicators, or keystones? *Biodiversity and Conservation* 9: 857-868.
- Nilsen, A. (red.). 1985. Bjørnen i Nord-Norge. Ottar nr. 156. Tromsø Museum.
- NINAs strategiske instituttprogrammer 1991-95: Store rovdyrs økologi i Norge. Sluttrapport. NINA Temahefte 8: 1-208.
- Miljøverndepartementet 2003. Rovvilt i norsk natur. St. meld. nr. 15 (2003-2004).
- Wikan, S. & Günther, M. 2002. Bjørnen i Sør-Varanger. Fylkesmannen i Finnmark, Miljøvernavdelingen, Rapport nr. 1 – 2002.

Ny forskrift om rovviltforvaltning fra 1. april

Ny rovviltforvaltning

Regioninndeling og nasjonale bestandsmål for ulv, bjørn, jerv og gaupe i hver region (antall ynglinger).

Ny erstatningsordning på gang

Miljøverndepartementet sendte 24. februar ut på høring forslag til ny erstatningsforskrift vedrørende husdyr og tamrein som blir tatt av rovvilt. Høringsfristen er 25. mai 2005.

Målet med forskriften er å yte full erstatning for økonomiske tap, og at ordningen skal motivere driftsenheten til effektive forebyggende tiltak.

Erstatningsordningen vil ut fra høringsforslaget bestå av tre deler. En erstatning for dokumenterte tap av husdyr og tamrein, en forhåndsutbetalt risikoerstatning basert på risikoen for rovviltangrep i det aktuelle beiteområdet, og en erstatning for udokumenterte tap.

Departementet mener dette vil gjøre det lønnsomt for den enkelte driftsenhet å tilpasse seg slik at rovviltskade reduseres mest mulig.

Den nye forskriften om forvaltning av rovvilt trådte i kraft 1. april. Den erstatter fire ulike forskrifter og reglene for forvaltning av gaupe, ulv, jerv, bjørn og kongeørn er dermed samlet i en felles forskrift.

Et fremtredende element i forskriften er etableringen av åtte forvaltningsregioner med hver sin rovviltnemnd. Nemndens medlemmer hentes fra fylkeskommunen og eventuelt Sametinget og får hovedansvaret for bruken av virkemidler i rovviltforvaltningen i sin region. Det omfatter skadefelling, lisensfelling, kvotejakt på gaupe, forebyggende og konfliktdependende tiltak samt å utarbeide en forvaltningsplan. Samtidig utvikles de fem kjerneområdene for rovvilt.

For øvrig er Stortingets fastsatte bestandsmål innarbeidet i forskriften, dvs. 65 ynglinger av gaupe, 39 av jerv, 15 av bjørn. Kongeørnbestanden skal opprettholdes på 850–1200 hekkende par, og det skal tillates 3 ynglinger av ulv innenfor den etablerte ulvesonen. Det er samtidig nedfelt nasjonale bestandsmål for hver enkelt av de åtte regionene (se kart).

Lars Berge

Lars Berge er førsteamanuensis ved Høgskolen i Nord-Trøndelag, utdannet teolog, dr. art. fra NTNU, vararepresentant til FVRs styre og regionleder for Midt-Norge.

Kirkelig nettverk

Et klipp fra Vårt Land 27. januar 2005 kaster kanskje lys over miljøvernminister Hareides oppfatning om hva Miljøverndepartementet skal drive med. Jeg har i seks år vært medlem av dette kirkelige nettverket som drives fra bispekontoret i Bergen, og jeg kan si en ting: her foregår det absolutt **intet som helst**. De snakker om forbruk og rettferdighet, og med det menes at menighetene skal bruke «rettferdig» kaffe til kirkekaffe, økologisk vin til nattverden og resirkulert papir på kopimaskina. I tillegg kommer de puritanske dyder om nøysomhet og sparsommelighet. Jeg har aldri sett noe som helst i dette forumet om engasjement for natur og arter, enn si ulv og andre rovdyr. Det er altså på dette småborgelige pjuskeriet miljøvernministeren vil bruke miljøpenger. Det er vel billig nok, ufarlig nok og kommer ikke i veien for Bondelaget.

Om du har et inntrykk av at jeg slett ikke er imponert over verken miljøvernministeren eller dette kirkelige nettverket, har du helt rett!

Om du har et inntrykk av at jeg slett ikke er imponert over verken miljøvernministeren eller dette kirkelige nettverket, har du helt rett!

vi.no
VÅRT LAND
Torsdag 24. februar

- vi.no
- andakt
- nyheter
- samfunn
- verden
- kristenliv
- kommentar
- diskusjon
- kultur
- film
- bøker
- musikk
- sport
- mat & reise
- liv & sjel
- vi & vårt
- bildeserier
- radio & tv
- konkurranse
- varsel
- hugin & munin

sekk i www.vi.no

stem

Bar Vårt Land si

Kristenliv

Kirken glad for løfter om miljøpenger

Miljøvernminister Knut Arild Hareide lover Den norske kirke penger til «grønne prosjekter» i flere bispedømmer. – Dette har vi kjempet for i mange år overfor flere departementer, sier Kirkerådets direktør Erling Pettersen.

Jarle Kallestad, Rådeøy
kalle@vi.no

Han mener kirken trenger drahjelp i miljøkampen, men roser ildsjelene som holder fokus på forbruk og miljøsak. I går møtte han noen av dem. På Manger nord for Bergen fikk miljøvernministeren høre om kirkelig miljøvern i praksis og om prosjektet Grønne menigheter i Bjørgvin bispedømme.

Flere prosjekter.
6. desember søkte Kirkerådet om midler til tilsvarende prosjekter over hele landet. Et fullstendig nasjonalt, kirkelig miljøprosjekt har en kostnadsramme på totalt ni millioner kroner fordelt over en treårsperiode. Så mye penger hadde ikke statsråden med seg til Nordhordland i går, men Hareide lover et positivt svar – «forhåpentligvis innen påske»:
– Signalet jeg kan gi nå, er at dette er et arbeid jeg ønsker å være med på å støtte. Det vil være naturlig å starte med noen bispedømmer. Det finnes ingen budsjettpost som heter «grønne menigheter» på statsbudsjettet for 2005, så utfordringen blir å finne midlene innenfor andre budsjettposter, sier Hareide.

Glad for løfter:
– Vi er svært glad for miljøvernminister Hareides løfte i dagens utgave av Vårt Land om å støtte kirken arbeid med miljø- og rettferdighetsprosjekt. Dette har vi kjempet for i mange år overfor flere departementer, sier Kirkerådets direktør Erling Pettersen.

Pettersen mener kirken har potensiale til å bli et lokomotiv i miljøkampen:
– Kirkens arbeid med miljø og rettferdighetsprosjekt, blant annet under overskriften «Forbruk og rettferdighet» fra Kirkemøtet i 1996, har satt spor etter seg sier han. Han nevner det kirkelige engasjementet for rettferdig handel, etisk forvaltning av

Tenk på et tall

Hva er det korrekte antall sauer som går tapt på utmarksbeite i Norge?

Det er et spørsmål som ikke umiddelbart er enkelt å besvare. Fram til og med 1999 offentliggjorde Statens landbruksforvaltning totalstatistikk over sau og lam som ble sluppet på beite og tapt i løpet av sesongen. Dette var også tilgjengelig på etatens nettsider. I 2000 valgte Landbruks- og matdepartementet å fjerne denne statistikken og heller satse på statistikkføringen til en sammenslutning som kaller seg Organisert Beitebruk (OBB). Årsaken til statistikkbortfallet var i følge minister Lars Sponheim at *nyttan var for liten i forhold til ekstraarbeidet* slik han uttalte det overfor Stortinget. I stedet valgte han altså å satse på OBB som etter sigende skal representere ca 80 % av totalt antall sau i Norge. Fra 2000 får man altså ikke totaltallet for tapte sauer. Så kan man spørre seg hvorfor et land som omgir seg av statistikk på alle fronter skulle miste interessen for å få fullverdige oversikter over et husdyr i landbruksnæringen? Spesielt når man på den annen side sørger for å få detaljoversikt over tap av sauer som erstattes som rovdyrdrept, dokumentert eller ikke.

Det er interessant at OBB har en lavere tapsprosent enn sauer som ikke inngår i organiserte beiteformer. De ikke-organiserte beiteformene med sine høyere tapstall forsvinner dermed ut av statistikken, selv om man foreløpig legger inn en kalkyle på 0,6 % mertap. Resultatet av operasjonen kommer likevel frem i og med at det totale tapstallet i 2000 gikk ned med 8.000 sauer/lam i forhold til året før da det fortsatt var fullverdig statistikk. Men antallet sauer erstattet som følge av rovdyr var nesten stabilt. Det er også interessant at antall sau i OBB i henhold til Statens landbruksforvaltnings tall for 1997–1999 ikke representerer ca 80 % av totalt antall sau, men bare drøyt 70 %. Alt i alt gjør dette sitt til at det totale tapet av sau senkes. Samtidig har man altså innført en sterkt misvisende ordning med erstatninger der det såkalte tapet til rovvilt har økt jevnt og trutt opp gjennom årene (dog stabilisert seg i det siste). Ved på denne måten å kutte i toppen for totaltapet og eventuelt øke i bunnen for rovvildt drept sau, vil man kanskje om ikke mange år få et aldri så lite møte i statistikken. Forhåpentligvis gjenspeiler ikke dette en utnyttelse av rovdyrene for å konstruere en betydelig, skjult landbruksstøtte.

Godt erstattet

Nedenfor et eksempel på erstatningsordningen for rovdyrdrept sau eller mulig rovdyrdrept sau. Utgangspunktet for erstatning er at saueier har en lovhjemlet rett til erstatning for sauer som Statens naturoppsyn påviser som drept av rovdyr. I tillegg har eier også en lovhjemlet rett til erstatning for ikke gjenfundne sauer som han/hun melder inn til Fylkesmannen som tapt til rovdyr såfremt Fylkesmannen skjønnsmessig vurderer disse som rovdyrdrept.

Eksempelet under gjelder erstatning for sauer tapt i 2003, og forutsetninger for regnestykket er at saueier skulle motta erstatning for 1 sau og 3 lam, at eieren mottok 60 % ulempetillegg, at produksjonsområdet befant seg i sone 2 og at besetningen på utmark var 28 sauer og 56 lam.

Grunnverdi 1 søye (slaktepris)	786
Grunnverdi 3 lam (slaktepris)	2378
Livdyrt tillegg lam	238
Redusert fremtidig avdrått	377
Redusert avlsframgang	457
Økt arbeidsomfang	1160
Annen ulempe	696
Tapt tilskudd for 1 søye	480
Tapt tilskudd for 3 lam	312
Sum kr.	6884

Tap av sau 2004

Under erstatningsoppgjøret for sau tapt i 2004 ble ca 30.500 sauer erstattet som drept av rovdyr (merk formuleringen *erstattet som drept av rovdyr* – de behøver altså ikke være drept av rovdyr, selv om de blir erstattet som det). Erstatningene beløp seg til totalt ca 51,5 millioner kroner. Oversikten nedenfor gjelder hvilken rovdyrart som rettmessig eller urettmessig har fått skylden for tapet, antall sau som er påvist drept av rovvilt samt antall sauer som ikke er påvist drept av rovvilt, men skjønnsvurdert til at rovvilt står bak. De fleste tapene er altså udokumenterte, men likevel kan man åpenbart vite hvilken art som står bak.

Art	Påvist	Vurdert
Bjørn	674	3.544
Jerv	899	13.536
Gaupe	452	6.237
Ulv	544	2.408
Kongeørn	131	761
«Fredet» rovvilt	59	3.991

Totalt ble altså kun 2.759 sauer påvist drept av rovvilt i 2004. Drøyt 100.000 sauer går årlig tapt av andre årsaker.

Johan Storm Nielsen

Johan Storm Nielsen er melkebonde på Snåsa i Nord-Trøndelag og tidligere regionleder i FVR.

Sauholderne dikterer Landbruks- og matdepartementet

Etter over et års utsettelse har nå også saueholderne fått sine nye forskrifter for hvordan de skal drive i fremtiden. Forslaget fra Mattilsynet som spesielt berører forholdet til rovvilt er desverre strøket helt og erstattet med en intetsigende kort tekst som er svært lite forpliktende for saueholdernes ansvar som dyreholdere.

Teksten fra Mattilsynet var opprinnelig som følger:

Ved fare for unødig lidelse grunnet rovdyrangrep, underernæring, sykdom, forgiftning trafikkskader m.m., skal dyreeierne eller annen med ansvar for dyrene ikke slippe og/eller holde småfe ute før det er satt i verk tiltak som sikrer forsvarlig dyrehold. Om nødvendig etter første ledd skal det iverksettes flytting av beitedyr til andre områder, hjemsanking, lovlig felling av skadegjørere iht. villtlovgivningen, gjeting, reduksjon av antall dyr på beite, foring, tilskudd av mineraler/vitaminer, parasittbehandling, vaksiner, gjerdning eller andre tiltak som sikrer forsvarlig dyrehold.

Denne teksten har saueholdernes organisasjoner dessverre fått strøket og erstattet med følgende:

Dyr som ikke holdes i bygninger skal, når det er nødvendig og mulig, beskyttes mot rovdyrangrep, helsefare, underernæring, trafikkskader m.m.

Trykket på rovdyrstammene avhenger i stor grad hvordan saueholderne innretter driften sin i utmarka. De forskrifter som til en hver tid er vedtatt skal være normgivende for hvordan dette skjer. Forslaget fra Mattilsynet var meget praktisk og fremtidsrettet og kunne hatt positiv betydning for konfliktnivået i rovviltforvaltningen. De nye forskriftene vil som de gamle i liten grad stimulere til et mer faglig sterkt og fremtidsrettet sauehold.

At den politiske ledelse i departementet har overprøvet sin faglige instans på denne måten, er meget beklagelig og burde ha vakt langt større oppmerksomhet hos miljø- og dyrevernorganisasjonene.

Ulovlig felling av jerv

- straffeutmåling

Ved Høyesteretts dom av 1. februar 2005 ble fire personer dømt til 21 dagers ubetinget fengsel for ulovlig felling av en jerv. I dommen uttalte Høyesterett blant annet at ubetinget fengsel bør være utgangspunktet ved forsettlig felling av de totalfredede rovdirene ulv, bjørn og jerv. Høyesterett har nå fastslått at det skal reageres strengt ved slik ulovlig felling

Tekst:

Kst. førstestatsadvokat
Hans Tore Høviskeland
ØKOKRIM

Det straffbare forholdet

De domfelte, som var bosatt i Øye i Vang kommune i Valdres, drev med sau på et småbruk. På høsten 2001 oppdaget de at jerv hadde tatt sau. De søkte derfor om fellingstillatelse, noe Fylkesmannen innvilget. I søknaden opplyste de at fem sauer var funnet døde i området. Da det ikke lyktes dem å felle jerv innenfor fellingstillatelsens tidsrom på ca. 10 dager, søkte de om ny fellingstillatelse. Søknaden ble nå avslått av Fylkesmannen fordi det var sent på sesongen for fjellbeite, og det beste tiltaket for å avgrense videre skade ville, etter Fylkesmannens mening, være å ta ned resten av sauene på innmark. En av de domfelte fikk senere innvilget søknad om lisensjakt på jerv. Jakten pågikk frem til januar 2002. Heller ikke nå lyktes de i å felle jerv. I brev av 11. mars 2002 søkte de på nytt om skadefellingstillatelse på jerv. Søndag morgen den 7. april 2002 reiste tre av sauebøndene ut på snøscootere for å se til noen fiskebuer. Under turen kom de over jervespor, og de bestemte seg for å følge sporene med snøscooter og etter et lite stykke så de at sporene gikk inn i et hi. De mente at det var et daghi som jerven hadde laget seg i ei bratt steinur.

De bestemte seg da for å ta livet av jerven. Men da de ikke hadde med seg våpen, ringte de den fjerde sauebonden og ba ham komme opp. Da han ankom stedet, hadde han med seg en hagle. De begynte å grave ut hiet, og idet jerven tittet frem, skjøt de den. Jerven ble lagt

i en plastsekk og fraktet bort fra stedet. Senere samme kveld dumpet den ene av sauebøndene det døde dyret i en innsjø. Om ettermiddagen samme søndag var fjelloppsynet og Statens naturoppsyn (SNO) i fjellområdet der jerven var felt. Oppdraget deres var sporing av jerv. Været i området var stille og fint. Natten før hadde det kommet et par cm med nysnø. Oppsynet så da spor etter jerv og flere snøscooterspor som fulgte jerve-sporet. De så også fotavtrykk, spor etter graving ved hiet og blodspor i snøen. Lensmannen i Vang ble varslet og det ble igangsatt etterforskning som til slutt førte til at ØKOKRIM tok ut tiltale mot de fire sauebøndene.

Frifunnet i tingretten

Valdres tingrett frifant de fire tiltalte for å ha felt jerven og samtidig ha kjørt snøscooter ulovlig. Grunnlaget for frifinnelsen var for begge forholdene at retten fant at det forelå en nødrettssituasjon, jf. straffeloven § 47.

Dømt i lagmannsretten

Etter anke fra ØKOKRIM ble de dømt i Eidsivating lagmannsrett. De ble dømt til betinget fengsel i 30 dager og tap av retten til å drive jakt i to år for overtredelse av viltloven § 56 første ledd første punktum jf. § 3 og for overtredelse av lov om motorferdsel i utmark og vassdrag. I tillegg kom inndragning av skytevåpen og delvis verdiinndragning av snøscooter.

Jerv.

Foto: Asgeir Kvalvik.

Høyesteretts behandling av saken: Skjerpene omstendigheter

ØKOKRIM anket og påstod at det burde reageres med ubetinget fengselsstraff og at det forelå særlig skjerpene omstendigheter som hevet maksimumsstraffen fra ett til to års fengsel, jf. viltloven § 56 første ledd og annet punktum. Høyesterett mente det ikke forelå særlig skjerpene omstendigheter, da det ikke i seg selv var tilstrekkelig at jerven står på rødlisten som sjelden og totalfredet. Det forelå heller ikke andre særlige skjerpene omstendigheter. På den annen side konstaterte Høyesterett at dette subsumsjonsspørsmålet ikke hadde noen betydning for straffeutmålingssspørsmålet i saken.

Allmennpreventive hensyn

Ved straffeutmålingen la Høyesterett vekt på at allmennpreventive hensyn må veie tungt i denne type saker fordi oppdagelsesrisikoen gjennomgående er

liten. Videre la retten vekt på at gjerningsmennene vil mene at de har aktverdig grunn for handlingen, og at dette synet ofte vil ha støtte i lokalsamfunnet. Under slike forhold får reaksjonen i seg selv større betydning. Allmennpreventive hensyn veide også tungt fordi ulovlig jakt på rovvilt vanskeliggjør naturvernmyndighetens forvaltning av artene. Vi har internasjonale forpliktelser til å ta vare på våre rovdyr.

Ulovlig felling medfører fengsel

Førstevoterende uttalte videre at *etter mitt syn må den ulovlige felling av jerv i vår sak lede til ubetinget fengselsstraff. Dette bør, slik jeg ser det, være utgangspunktet ved forsettlig ulovlig felling av våre totalfredede rovdyr; ulv, bjørn og jerv.* Ved denne saken mener jeg Høyesterett har satt til side den begrunnelse flertallet hadde for å ilegge betinget fengselsstraff i den forrige jervesaken, som er inntatt i Rt 1992 s. 346. Den saken gjaldt ulovlig felling av

to jerver med åtesaks. Flertallet ila den gangen betinget fengsel i 60 dager og en bot på 30.000 kroner. Mindretallet på to dommere ville gjøre fengselsstraffen ubetinget.

Straffen

De fire domfelte ble i denne siste saken fra Vang ilagt en straff av ubetinget fengsel i 21 dager, og de ble fradømt retten til å drive jakt og fangst i to år. I tillegg kom inndragning av et skytevåpen og delvis verdiinndragning av snøscooter. I sin dom bemerket også Høyesterett at straffenivået i miljø saker gjennomgående er hevet siden 1992.

Politisk faunakriminalitet

Etter stort påtrykk fra saueneierne og andre antiulv-organisasjoner, ble det desember i fjor vedtatt av Direktoratet for naturforvaltning å innføre lisensjakt på fem ulv i en nærmere definert del av Hedmark fylke. Som følge av dette ble det i januar i år gitt et tresifret antall lisenser til jegere som i skrivende stund fullbyrder nedslaktingen.

Vedtaket er ikke bare et politisk kompromiss som motstrider begrunnelser ut fra kunnskap om dyrets overlevelsesmuligheter. Men også en direkte lovstridig avgjørelse i forhold til vedtatte hensyn av ulvens overlevelsessevne.

Av regjeringens stortingsmelding om miljøvernpolitikk går det frem at en av de største miljøutfordringene vi står overfor er tapet av biologisk mangfold. Dette er i stor grad grenseover-skridende utfordringer som vil kunne påvirke arters overlevelse. Under FNs *World Summit on Sustainable Development* ble det også vedtatt at nasjonene skal redusere det nåværende tapet av biologisk mangfold betydelig innen 2010. I Norge regner vi med at mer enn 100 plante- og dyrearter har forsvunnet de siste 150 årene.

Norge har underskrevet konvensjonen for biologisk mangfold, noe som betyr at vi har sagt ja til å bevare en biologisk levedyktig stamme av alle dyrearter som finnes naturlig viltlevende innenfor Norges grenser. I forskriftene om lisensjakt på ulv står det også at en forutsetning for å tildele lisenskvoter, er at fellingene ikke må true bestandens overlevelse.

Med en nåværende helnorsk ulvbestand på rundt 20 individer, blir felling av fem ulver synonymt med å utrydde dyret fra norsk fauna. Forskere på området slår fast at verken tallet på ulver i bestanden eller tilgangen på genetisk materiale utenfra, eller en kombinasjon av disse to faktorene, tilsier noe annet.

Til grunn for Norges miljøvernpo-

litikk, etter Miljøverndepartementets egne uttalelser, ligger den etiske ideen om føre-var-prinsippet. Også når konsekvensene er usikre, sies det at *tvilen må komme miljøet til gode*. Miljøvernministeren har altså ved å åpne for ulvejakt også samtidig avleid at det kan herske tvil om at vedtaket faktisk kan utgjøre ubotelig skade på den norske ulvestammen.

Et annet forvrengt bilde, som dessverre benyttes i praksis, er at om ulv befinner seg utenfor de politisk fastsatte geografiske grenser, skal den felles. Det som i utgangspunktet var den logiske kjernen i saken var at ulven ikke skulle etablere seg utenfor området.

At ulven har vanskeligheter med å forholde seg fysisk korrekt i henhold til Miljøverndepartementets fastsatte geografiske grenser, vedrørende dyrets tilholdssted, er logisk. Men av miljøvernminister Hareide har problemer med å forholde seg til underskrevne konvensjoner, vedtatte lover og konklusjoner fra en bred og seriøs forskning om å sikre det biologiske mangfoldet – noe som naturlig nok også innebærer en levedyktig bestand av ulv med utgangspunkt i artens egne leveområder – finner jeg meget ulogisk.

I retro-perspektivets lys og i viten av historien, ser vi dessverre fra tid til annen at vedtatte lover gitt på grunnlag av viten og fakta ikke nødvendigvis blir gitt den stemme som var tiltenkt i saken. Problemet i praksis kan bli at viktige saker risikerer å bli undergravet av enkeltpersoner innenfor det politiske systemet.

Som en konsekvens av den personlige drivkraft og påvirkningskraft, kan dette bety stor og uopprettelig skade. I dette tilfellet betyr det med stor sannsynlighet et ikke-reversibelt tap av en meget viktig del av Norges biologiske mangfold. Ulven i Norge får status som utryddet, og miljøvernminister Knut Arild Hareide har tilskrevet seg den tvilsomme æren.

Så til spørsmålet om hvorvidt ulvebe-

standen, i følge saueneierne, faktisk utgjør en trussel for deres virksomhet. Årlig slippes det over to millioner sau og lam på utmarksbeite i Norge. Statistikk viser at av disse dør det i gjennomsnitt 130.000 pga. ulykker og sykdom, som igjen er en direkte følge av et manglende tilsyn. Bjørn, gaupe og jerv tar hver for seg 5.000–10.000 sau i løpet av en sesong. Til sammenligning nedlegger ulven i gjennomsnitt 700 sau.

Norge er det eneste landet hvor sau går uten tilsyn i skogområder med rovdyr. Og landet hvor gjeting generelt sett er historie. Det er en viten fra mange andre land at gjeting eller sikring av sau i form av mennesker, hunder eller inngjerdinger vil redusere tapet radikalt og derfor også øke lønnsomheten. For Norges vedkommende har Bernkonvensjonen og forvaltningsforskriften slått fast at disse løsningene ikke er oppfylt. Dette blir forbigått i stillhet.

Det faktum at staten årlig subsidierer saueneierne med 1,6 milliarder kroner til en virksomhet som produserer for 0,6 milliarder kroner, burde det derfor også ligge i deres egeninteresse til å fatte tiltak som kan snu denne trenden.

Det er derfor også på tide å sette fokus på en ikke-bærekraftig næring som undergraver det egentlige problemet, i stedet for å blande inn en utryddelsestruet ulvbestand som nedlegger under en promille av det totale tapet.

Hvis meninger og ytringer om ulvens fremtid i forhold til husdyrnæringen skal kunne gi et fruktbart resultat, er det absolutt nødvendig for alle parter – både innenfor forvaltning, saueneiering og verneinteresser – å forholde seg redelig og åpent til de forskningsresultatene som foreligger. Det uansett om resultater og konklusjoner måtte gå på tvers av ens egen tilhørighet i debatten.

Anders Meyer, Larvik

Årsmøtet 2005

Foreningen Våre Rovdyrs årsmøte arrangeres i år på
Gravberget skole i Våler
Lørdag 21. mai

Lørdag fra kl 16.00:
Årsmøte
Omvisning
Felles middag

Foredrag: kl 20.00:

Roar Solheim

Fra slaguglas grenserike

Søndag:
Frokost (+lunsjpakke)
Ekskursjon

Pris overnatting og all bespisning: kr 300 pr. pers.
Kun middag (lørdag kveld): kr 200 pr. pers.

Påmelding til FVR på tlf. 22232389 eller e-post til yk@fvr.no innen 9. mai

NB! Forhåndsbetaling:
Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195 * 2151 Arnes * konto 2800.11.12149

Opplev rovfugltrekket mot sør

FVR arrangerer tur til Falsterbo lengst sør i Sverige – stedet med Nord-Europas største høstansamlinger av rovfugl på trekk

Falsterbo 2005

Sett av langhelg
fredag 23. september – søndag 25. september

Vi kommer tilbake med mer informasjon i neste hefte av Våre Rovdyr, men meld deg gjerne på allerede nå

Tlf. 22232389
E-post: yk@fvr.no

FVRs nye t-skjorter

Svarte T-skjorter i bomull med motiver av Viggo Ree. Den ene med gaupeunge og tekst «Ikke skyt moren min!». Den andre med ulv og teksten «Ulven - en naturlig del av norsk fauna».

Gaupe:
Str. S og M

Ulv:
Str. M, L og XL

Pris kr 120 pr. stk. + porto

Romslige størrelser

Bestilles fra Helga Riekeles (FVR - Arbeidsgruppa i Østfold) via følgende alternativer:

E-post: helgariekeles@hotmail.com

Post: Helga Riekeles, Saltboveien 33, 1560 Larkollen

Tlf.: 69263709 (evt. les inn bestilling på hennes automatiske telefonsvarer). Du mottar så varen sammen med giroblankett.

Foreningen Våre Rovdyr

Ledelse

Leder

Arne Flor, Bergstien 18, 4842 Arendal
p 37 03 16 95, a 37 01 50 35, mob 48 11 12 35

Sekretær

Randi Haakenaasen, Welhavens gt. 6, 0166 Oslo
p 22 20 56 74

Kasserer

Stig Anderson, Lokesvei 18, 4846 Arendal
p 37 02 36 22, a 37 05 71 95

Øvrige styremedlemmer

Geir Sjøli, Sjøli, 2164 Skogbygda
p 63 90 85 35, mob 41 41 37 12

Christin Valsjø, Peer Gyntsv. 12 B, 2619 Lillehammer
p 61 26 47 72, mob 90 53 95 83

Birger Westergren, Sømkleiva 11, 4637 Kristiansand,
p 38 04 69 87

Vararepresentanter

Lars J. Berge, 7882 Nordli
p. 74 33 72 19, mob 95 03 96 35

Tormod V. Burkey, Kongshavn 26, 1367 Snarøya
mob 90 53 95 83

Johnny Eriksen, Major Forbusgt. 10, 1776 Halden
p 69 18 71 10, a 69 30 33 30, mob 92 89 69 51

Erling Mømb, Østagerenda, 2485 Rendalen
p 62 46 82 12, mob 41 61 71 10

Daglig leder og redaktør

Yngve Kvebæk, Maridalsveien 225 C, 0467 Oslo
p 22 95 08 66, mob 91 54 41 91

Medietalsmann

Birger Westergren, Sømkleiva 11, 4637 Kristiansand,
p 38 04 69 87

Informasjonskonsulent

Viggo Ree, Pamperudbakken, 3530 Røyse
p 32 15 77 15, mob 98 64 57 75, faks 32 15 78 22

Regionleder Midt-Norge

Lars J. Berge, 7882 Nordli
p. 74 33 72 19, mob 95 03 96 35

Regionleder Sørlandet

Arne Flor, Bergstien 18, 4842 Arendal
p 37 03 16 95, a 37 01 50 35, mob 48 11 12 35

**FVRs
telefonnummer:**

22232389

Ulvefondet

Konto 2800 10 08317

Foreningens formål

- * arbeide for at alle norske rovpattedyr og rovfugler skal leve i livskraftige bestander
- * arbeide for at også dyreartenes miljø beskyttes mot forringelse og ødeleggelse
- * spre faktaunderlag og saklig informasjon til massemediene og allmennheten, for derved å oppnå større forståelse for rovdynenes rolle i naturen og deres behov for egnete biotoper
- * støtte forskning på våre rovpattedyr og rovfugler
- * arbeide for at det ved jakt på de aktuelle artene skal tas hensyn til:
 - artenes reproduksjonstid
 - ungenes utvikling og avhengighet av foreldrene
 - artenes sosiale struktur og øvrige særtrekk
- * samarbeide med lokale, regionale og nasjonale myndigheter, samt øvrige interesseorganisasjoner for å finne måter å bevare dyr og biotoper på, og finne lempelige løsninger på konflikter som oppstår mellom menneskelige interesser og rovdyr.

2005

Seniormedlem	min. kr 200
Seniormedlem + familiemedlem(mer)	min. kr 250
Juniormedlem (under 18 år)	min. kr 75
Bedriftsmedlem	min. kr 1000

Medlemskap inkluderer 4 hefter/år av tidsskriftet
Våre Rovdyr

Kun abonnement *Våre Rovdyr* kr 200

Konto: 2800 11 12149

Foreningen Våre Rovdyr

Postboks 195
2151 Årnes

E-post: fvr@fvr.no

Tlf.: 22 23 23 89

Web: www.fvr.no

B-blad

Returadresse:
Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195
N-2151 Årnes

